

Jaargang 13 Mei 2005 Nummer 2

Facta

HOMMAGE: KEES SCHUYT

INTERVIEW: FATIMA ELATIK

- 2 Feiten
- 4 Kees Schuyt – Marije Schoonen
- 7 Column: Varianten van extremisme – Andries Hoogerwerf
- 8 Portret: De rekrutering van burgemeesters – Kristof Steyvers

Kees Schuyt

Op 1 januari van dit jaar werd Kees Schuyt lid van de Raad van State. Op 11 mei jl. kreeg hij de prestigieuze Dr. J.P. van Praag-prijs 2005 uitgereikt. Aanleidingen voor een kleine hommage aan een groot wetenschapper.

4

- 10 Baanbrekers: Thaddeus Müller: Architectuur en sociologisch onderzoek gaan samen – Marlies Eijsink
- 13 Column: Een vriend van Bush – Patrick Stouthuysen
- 14 Portret: Vertrouwen onder militairen – Irene van der Kloet
- 16 'Toch blijf ik de allochtoon': Interview met Fatima Elatik – Pieter van Dijk

8

De politieke rekrutering van burgemeesters

In zijn dissertatie ging Kristof Steyvers na waarom sommige mensen burgemeester worden en andere niet. Hij ging op zoek naar de politieke levensgeschiedenis van de burgemeesters. Samen met Nederland is België het land waar het rekruteringsproces van de burgemeester het meest in dynastieke termen verloopt. De overdracht van politieke mandaten in families blijkt er frequenter dan in andere landen.

- 20 Portret: Geheimen van jongeren – Tom Frijns
- 22 Portret: Sociale pijn bestaat, maar zien wij dat wel onder ogen? – Henk de Vos
- 23 Gesignaleerd – René Gabriëls
- 24 Het politiek en theoretisch tekort van de sociaal-democratie op het gebied van het sociaal Europa – Meike Bokhorst

13e jaargang, nr. 2, mei 2005

Facta – sociaal-wetenschappelijk magazine is een uitgave van SISWO/Social Policy Research.

Facta verschijnt in 2005 vier keer.

Redactie

Plantage Muidergracht 4, 1018 TV Amsterdam, tel. 020 5270663, fax 020 6229430, e-mail: facta@siswo.uva.nl

Voor België: Kurt De Wit, tel. 016 323207, e-mail: Kurt.DeWit@dowb.kuleuven.be

Hoofdredactie: Henk Jansen. Redactiesecretariaat: Marja Harms
Redactie: Michiel Beker, Talja Blokland, Marlies Eijsink, Esther van der Meer, Jan Nekkers, Sue-Yen Tjong Tjin Tai, Kurt De Wit

Medewerkers

René Gabriëls, Andries Hoogerwerf, Edith de Leeuw, Dick Pels, Patrick Stouthuysen, Henk de Vos, Liesbet van Zoonen

Fotografie

Rien van der Leeden; Carla Schoo

Desktop Publishing

Peter de Kroon, Annette van de Sluis

14

Vertrouwen onder militairen verklaard

Irene van der Kloet schreef een scriptie over vertrouwen in de peletonscommandant. Toen zij na haar studie sociologie weer aan het werk ging bij de Koninklijke Landmacht wilde zij meer weten over vertrouwen binnen de landmacht. Volgens haar is het een essentieel element voor samenwerking.

'Ik ben niet pessimistisch, ik ben pissed off'

Fatima Elatik, bestuurder in het Amsterdamse stadsdeel Zeeburg: 'De Nederlander is altijd een individu, die mag je nooit aanspreken op het gedrag van een andere Nederlander. Maar de Turk, de Marokkaan, de arabier; moslims, die moet je vooral aanspreken op het gedrag van anderen uit hun gemeenschap. In Nederland wordt met twee maten gemeten.'

16

20

Het is niet noodzakelijkerwijs slecht om geheimen te hebben

Geheimen hebben een slechte reputatie. Ook wetenschappelijk onderzoek schetst een nogal problematisch beeld van geheimen. Tom Frijns onderzocht de positieve en negatieve gevolgen van geheimen. Hij maakte een onderscheid tussen geheimen die jongeren helemaal voor zichzelf houden en geheimen die ze met minstens één andere persoon gedeeld hebben. Ook keek hij naar de mate waarin jongeren geheimen houden voor hun ouders.

28 Gesignaleerd – Martijn Wit

29 Personalia

31 Agenda

32 Nieuws van de Verenigingen

Foto omslag: Rien van der Leeden

Druk, vormgeving en administratie

Koninklijke Van Gorcum, Postbus 43, 9400 AA Assen
tel. 0592 379555, fax 0592-379552, e-mail: facta@vangorcum.nl
website: <http://www.vangorcum.nl>

Abonnementen:

SISWO-relaties	€31,25
Particulier	€37,80
Instellingen	€62,50
Studenten/aio	€24,60
Collectieve afname	€21,25

Advertenties:

1/1 pagina	€340,00
1/2 pagina	€180,00
1/4 pagina	€110,00
bijsluiten folder in overleg	

ISSN 0928-5350 – Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Advertenties

SISWO / Facta, telefoon 020 5270663

Facta website: <http://www.maatschappijwetenschappen.nl>

SISWO
Social Policy Research

Uitnodiging voor minipanelen NKPS: ronde 2005

De Netherlands Kinship Panel Study (NKPS), een dataverzamelingsproject van het NIDI en de universiteiten van Utrecht, Tilburg en Amsterdam (UvA), legt een gegevensbestand aan over familierelaties door op verschillende meetmomenten informatie te verzamelen bij verschillende familieleden. Voor het overgrote deel wordt het project gefinancierd door NWO. Nieuw is het gebruik van zogenaamde minipanelen als aanvulling op de survey. Minipanelen zijn kleinschalige, kwalitatieve studies; sommige dragen, net als de survey, een panelkarakter doordat ze in de tijd herhaald worden. In minipanelen wordt gebruik gemaakt van kwalitatieve methoden zoals semi-gestructureerde interviews en participerende observatie. Net als de survey-gegevens moeten ook de data van de minipanelen voor een zo breed mogelijk gebruikerspubliek geschikt zijn.

Het doel van de minipanelen is processen en mechanismen bloot te leggen die ten grondslag liggen aan de aard en sterkte van familierelaties en aan de gevolgen hiervan voor het maatschappelijk functioneren van familieleden. Om deze doelstelling optimaal te kunnen realiseren, wordt van indieners van een minipanel uitdrukkelijk gevraagd de inmiddels beschikbaar gekomen NKPS-dataset van tevoren te raadplegen. Dat is allereerst noodzakelijk om er zeker van te zijn dat er voldoende respondenten van een bepaald type in de dataset aanwezig zijn. In de tweede plaats is een exploratie van de voor het minipanel relevante data nodig om inzicht te krijgen in de aard van de begrenzingen van de kwantitatieve data. Door juist daarop in te spelen kan het minipanel fungeren als een aanvulling op, en een verrijking van de survey-gegevens.

Hierbij nodigt het NKPS-team onderzoekers uit een voorstel in te dienen voor een minipanel. Per minipanel is maximaal € 20.000,- beschikbaar, bestemd voor de uitvoering van het veldwerk en niet voor het aanstellen van onderzoekers. De voorstellen worden ter beoordeling aan het NKPS-team voorgelegd. De minipanelen dienen aan te sluiten bij de centrale NKPS-thematiek en de thema's voor de minipanelen (zie www.nkps.nl). Met het oog op de thema's van de op dit moment reeds lopende minipanelen wordt indieners in overweging gegeven te focussen op de meer problematische kanten van familierelaties, zoals conflicten, het ontbreken van daadwerkelijke steun binnen families, het niet of weinig onderschrijven van de waarden van familiesolidariteit, niet aanvaard worden door de familie, enzovoort. Overige criteria zijn helderheid van de probleemstelling, haalbaarheid, geschiktheid van de voorgestelde methode, argumentatie voor het minipanel als zodanig en voor al of niet herhalen van het minipanel. Een begeleidingscommissie bewaakt de kwaliteit van de data, de geschiktheid voor toekomstige beschikbaarstelling, en de voortgang van het project. Tenminste één lid van het NKPS-team neemt zitting in de begeleidingscommissie. Schriftelijke voorstellen (maximaal 4000 woorden) dienen, zowel elektronisch als in hard-copy, vóór 15 september 2005 te worden ingediend bij prof. dr. T. Knijn (t.knijn@fss.uu.nl), Fac. Soc. Wetenschappen, Van Unnikgebouw, 15e verdieping, Postbus 80.140, 3508 TC Utrecht. Een document met nadere informatie over doelstelling, opzet en uitvoering van de minipanelen is te downloaden via: www.nkps.nl. Vragen kunt u stellen via minipanelen@nkps.nl.

Call for EUROCORES Themes

The European Science Foundation is inviting well developed proposals for new EUROCORES Programmes (EUROCORES themes). It is envisaged that ESF will select about 5 EUROCORES theme proposals from this Call for further development.

The aim of the EUROCORES Scheme is to enable researchers in different European countries to develop collaboration and scientific synergy in areas where European scale and scope are required for leading-edge science in a global context and in this way create the critical mass necessary for scientific excellence. The scheme provides a flexible framework which allows national basic research funding organisations to join forces to support top class European research in and across all scientific areas. The ESF provides programme coordination and support for the networking of funded scientists through the European Commission Contract no. ERASCT- 2003-980409. Research funding is provided by participa-

ting national organisations.

EUROCORES theme proposals must be received by 15 June 2005 (midnight) by e-mail in one single pdf attachment. The Call can be found online at <http://www.esf.org/eurocores> along with other information about the EUROCORES scheme.

XVI ISA Wereldcongres Sociologie

Van 23-29 juli 2006 vindt in Durban het 16e ISA Wereldcongres Sociologie plaats. Het thema is: The Quality of Social Existence in a Globalising World. Informatie over het congres (sessies, call for papers, deadlines, registratie etc.) is te vinden op de website: <http://www.ucm.es/info/isa/congress2006/index.htm>.

Johanna W.A. Naberprijs

In december 2005 wordt voor de zevende maal de Johanna W.A. Naberprijs uitgereikt voor de beste afstudeerscriptie op het gebied van vrouwengeschiedenis. Deze prijs wordt uitgelooft door het Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging (IIAV) en de Vereniging voor Vrouwengeschiedenis (VVG). Aan de prijs is een bedrag van €1.000 verbonden. De scriptie moet afgerond zijn tussen 1 mei 2002 en 1 september 2005. De sluitingsdatum voor inzending van je scriptie met ingevuld deelnameformulier is 10 september 2005. Zie de website http://www.iiav.nl/nl/iiav/banner/index_140320052.html voor meer informatie.

Half miljoen voor COMPSOC

NWO heeft in het kader van investeringen Middelgroot 490.000 euro toegekend aan het COMPSOC project. Het totale budget voor het project bedraagt 660.000 euro. Het COMPSOC project is gericht op het uitbaten, documenteren en verrijken van vergelijkende, grootschalige survey data in de sociale wetenschappen.

COMPSOC is een consortium van onderzoeksgroepen van drie universiteiten. Penvoerder FSW van de Universiteit van Tilburg is een van de drie participanten middels de departementen Sociologie en Methoden en Technieken van Onderzoek in het kader van European Values Stu-

dies (EVS). De overige partners zijn de Universiteit van Twente (departement Politieke Wetenschappen) en de Radboud Universiteit van Nijmegen (departement Sociologie).

VB vernoemt scriptieprijs naar Henk A. Brasz

Het bestuur van de Vereniging voor Bestuurskunde heeft besloten om de scriptieprijs te vernoemen naar emeritus hoogleraar Henk A. Brasz. De prijs zal dan ook voortaan H.A. Braszprijs heten. Deze prijs wordt jaarlijks toegekend aan de beste bestuurskundige scriptie van Nederland. De prijs bestaat uit een geldbedrag. De uitreiking geschiedt tijdens het jaarlijkse Congres der Bestuurskunde. Het bestuur beschouwt het werk van H.A. Brasz voor de opleiding van studenten en de ontwikkeling van de bestuurskunde als wetenschap, als bijzonder verdienstelijk. In zijn werk staat bovendien de brug tussen praktijk en bestuur centraal, net als bij de VB. Hendriekus Andries Brasz (1923) werkte bij diverse gemeenten en provincies alvorens hij begon aan zijn academische carrière. Hij werd als eerste in Nederland benoemd als gewoon hoogleraar in de bestuurskunde, in 1961 aan de VU Amsterdam. Later was hij ook nog kort verbonden aan de Universiteit Twente toen aldaar een opleiding bestuurskunde werd opgericht. In navolging van Van Poelje kan hij worden gezien als één van de 'founding fathers' van de bestuurskunde in Nederland, omdat hij zowel bij het oprichten van opleidingen betrokken was (in Amsterdam en Twente) als bij het ontwikkelen van het vakgebied.

Nieuwe Akademiehoogleraren

De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen heeft dit jaar zes nieuwe 'Akademiehoogleraren' geselecteerd. Naast prof. dr. M.G. Bal (theoretische literatuurwetenschap en vrouwenstudies UvA), prof. dr. ir. H.W.J. Huiskes (biomedical engineering, TUE), prof. dr. M.B. Katan (humane voeding, WU) en prof. dr. H.N.W. Lekkerkerker (fysische chemie, UU) zijn dat prof. dr. A.P. Buunk, sociale psychologie, Rijksuniversiteit Groningen, en prof. dr. F.C. Palm, econometrie, Universiteit Maastricht. Bram Buunk (1947) is benoemd tot Akademiehoogleraar vanwege zijn invloedrijke theoretische bijdragen aan de sociale vergelijkingstheorie, zijn empirisch onderzoek naar sociale vergelijking in eerder onontgonnen domeinen, en zijn evolutionair-psychologische benadering van sociaal gedrag. Met zijn werk levert hij belangrijke bijdragen aan de oplossing van problemen op het gebied van werkgerelateerde stress en burn-out, geestelijke gezondheid en levensbedreigende ziekten. Zijn onderzoek heeft tevens belangrijke conclusies opgeleverd op het terrein van jaloezie en wederkerigheid in interpersoonlijke relaties. Franz Palm (1948) is benoemd tot Akademiehoogleraar vanwege zijn fundamentele bijdrage aan de econometrische theorie van tijdreeksen. Zijn publicaties uit de vroege jaren zeventig hebben een aantal zeer belangwekkende ontwikkelingen in zijn vakgebied in gang gezet. Ook heeft professor Palm een invloedrijke rol gespeeld door de modellen en technieken van de tijdreeksen-econometrie op een innovatieve manier toe te passen op verschillende gebieden, met name dat van de financiële economie. Zijn huidige werk concentreert zich op laatstgenoemd terrein. Meer informatie over de Akademiehoogleraren is te vinden op de website <http://www.knaw.nl/akademiehoogleraren>.

Veni-toekenningen

De Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) heeft 84 jonge, pas gepromoveerde wetenschappers een zogeheten Veni-subsidie toegekend. Elke onderzoeker krijgt in totaal maximaal 200.000 euro. Hiermee kan de wetenschapper drie jaar lang onderzoek doen en ideeën ontwikkelen.

In totaal schreven 357 onderzoekers een onderzoeksvorstel. De aanvragen werden beoordeeld door wetenschappers in binnen- en buitenland. De succesvolle kandidaten werden geselecteerd vanwege hun opvallend en origineel talent voor het doen van vernieuwend wetenschappelijk onderzoek. Onder de gehonoreerden bevinden zich 35 vrouwen. NWO betaalt bijna zeventig procent van elke subsidie. Honoreringen op het terrein van de maatschappij- en gedragswetenschappen en aanverwante thema's:

Dr. N. (Nanci) Adler (v) 23-05-1963, UvA, Centrum voor Holocaust- en Genocidestudies - Goelag-gevangenen en Partijloyaliteit

Dr. P.M. (Petra) van Alphen (v) 09-02-1975, UvA, Psychonomie - Van spraak naar interpretatie

Dr. J.M.P. (Johanna) Baas (v) 20-06-1972, UU, Psychonomie - Leer je angst kennen

Dr. B. (Bianca) Beersma (v) 17-08-1975, UvA, Arbeids- en Organisatiepsychologie - Na het conflict

Dr. R. (René) Bekkers (m) 18-07-1974, UU, Sociologie - Leren om te geven

Dr. G. (Gemma) Blok (v) 14-02-1970, UvA, Geschiedenis - Vechten tegen verslaving

Dr. C.S. (Charles) Bos (m) 26-3-1971, VU, Econometrie - Uiteenrafelen van wisselkoersen

Dr. E.A.M. (Eveline) Crone (v) 23-10-1975, UvA, Ontwikkelingspsychologie - Volwassen keuzes

Dr. N.J. (Niels) Dingemans (m) 13-03-1974, RUG, Dieroecologie - Waarom dieren persoonlijkheden hebben

Dr. A. (Ada) Ferrer-i-Carbonell (v) 17-11-1971, UvA, Economie - De invloed van onzekerheid op individueel welzijn

Dr. A.W. (Andreas) Fickers (m) 03-05-1971, UU, Letteren - Televisie als een conservatieve revolutie?

Dr. K. (Klarita) Gërzhani (v) 13-12-1973, UvA, AIAS/ASSR - Hoe bedrijven werknemers werven

Dr. E. (Eelko) Hak (m) 07-12-1968, UMC Utrecht, Julius Centrum - Therapie-effecten in de dagelijkse praktijk

Dr. R.L.P. (Ruud) Hendrickx (m) 07-09-1977, UvT, Econometrie en OR - Lastige beslissingen - maar hoe lastig?

Dr. J.C.T.M. (Johan) Karremans (m) 20-06-1973, UU, Sociale en Organisatiepsychologie - Vergeving in intieme relaties

Dr. B.J.K. (Bas) Kleijn (m) 15-10-1970, VU, Stochastiek - Bayesiaanse semi-parametrische

Dr. A.C. (Antoon Cornelis) Mientjes (m) 28-12-1968, VU, Archeologie - Mediterrane landschappen en plattelandssamenlevingen

Dr. J. (Jochen) Peter (m) 03-04-1972, UvA - Communicatiewetenschappen - Adolescenten en seks op internet

Dr. A.W. (Alwin) Stegeman (m) 25-06-1975, RUG, Psychologie - Beter kijken in de hersenen

Dr. A.P. (Aico) van Vuuren (m) 06-09-1973, EUR, Algemene Economie - De evolutie van de distributie van bedrijfsgrootte op de arbeidsmarkt

Kees Schuyt

Op 1 januari van dit jaar werd Kees Schuyt lid van de Raad van State. Op 11 mei jl. kreeg hij de prestigieuze Dr. J.P. van Praag-prijs 2005 uitgereikt. Kortom, meer dan genoeg aanleiding voor een kleine hommage aan een groot wetenschapper.

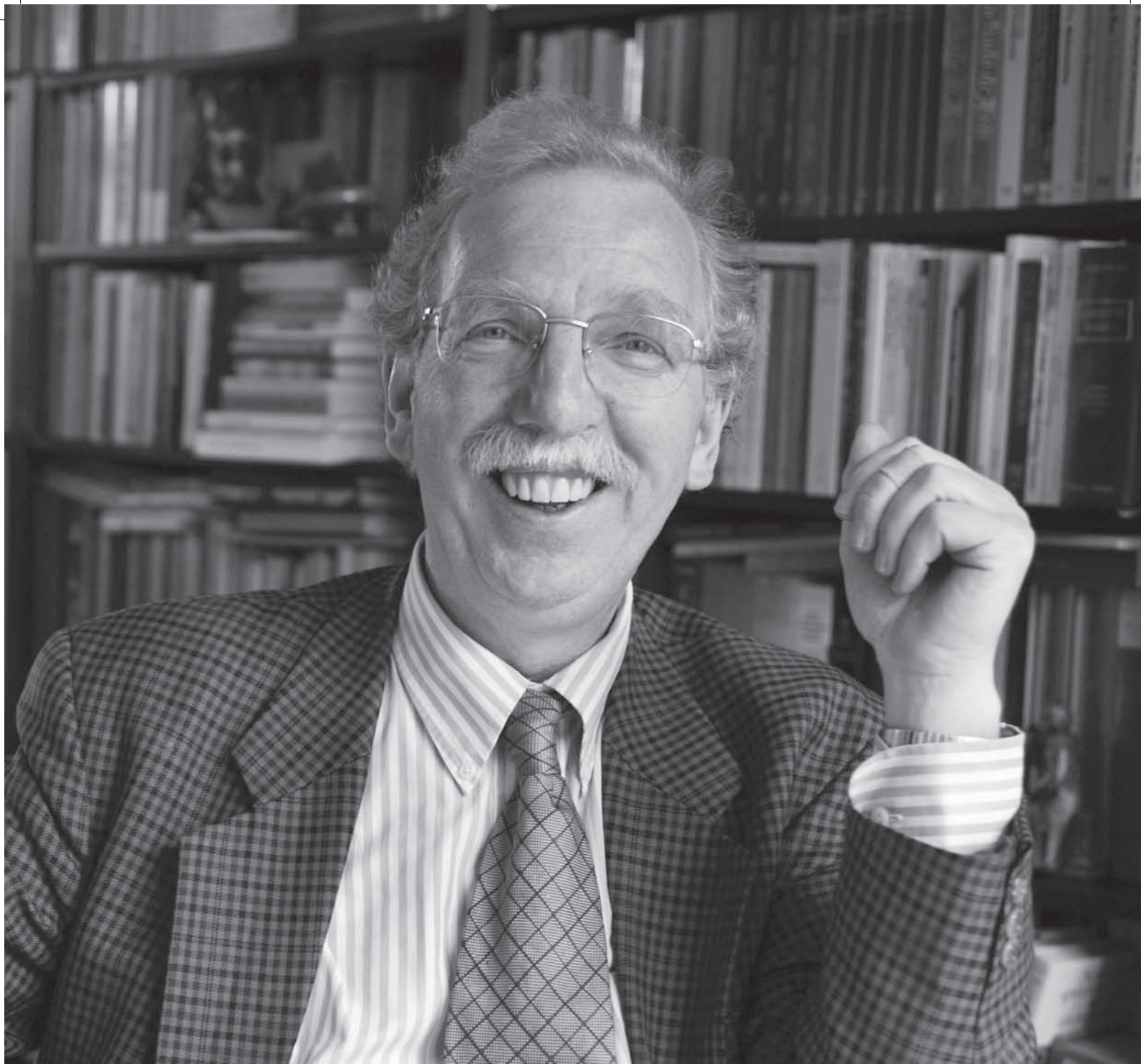
Marije Schoonen

Kees Schuyt (Leidschendam, 1943) studeerde sociologie en Nederlands recht in Leiden en Berkeley (V.S.). In 1972 promoveerde hij op het spraakmakende proefschrift *Recht, Orde en Burgerlijke Ongehoorzaamheid*. Achtereenvolgens was Schuyt hoogleraar in Nijmegen (1974 - 1980), Leiden (1980 - 1990), Utrecht (1990-1991) en Amsterdam (1991-2004).

Prof. dr. Romke van der Veen, vroegere promovendus van Schuyt en voormalig collega als universitair docent in Leiden, thans hoogleraar sociologie van arbeid en organisatie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam:

'Schuyt is een van de belangrijkste wegbereiders voor de intro-

ductie van de rechtssociologie in Nederland. Ik denk hierbij bijvoorbeeld aan zijn geruchtmakende dissertatie over burgerlijke ongehoorzaamheid en een aantal andere empirische studies (waarvan de bekendste: *De weg naar het recht*, 1976). De rechtssociologie ligt ook ten grondslag aan zijn studies over de verzorgingsstaat. In Leiden raakte Schuyt verzeild in bezuinigingen waar uiteindelijk de Leidse opleiding het slachtoffer van werd ten gunste van de Rotterdamse sociologieopleiding. Dit heeft hij tot op de dag van vandaag als onrecht ervaren, hoewel hij volgens velen met zijn uitlatingen over de geringe kwaliteit van sommige medewerkers in Leiden - hij was een van de eersten die dit hardop durfde te zeggen - hieraan mede schuldig was. Sinds de jaren tachtig levert Schuyt een belangrijke bijdrage aan de sociologie door zijn populariserende activiteiten in columns en essays in dag- en weekbladen. Hierin

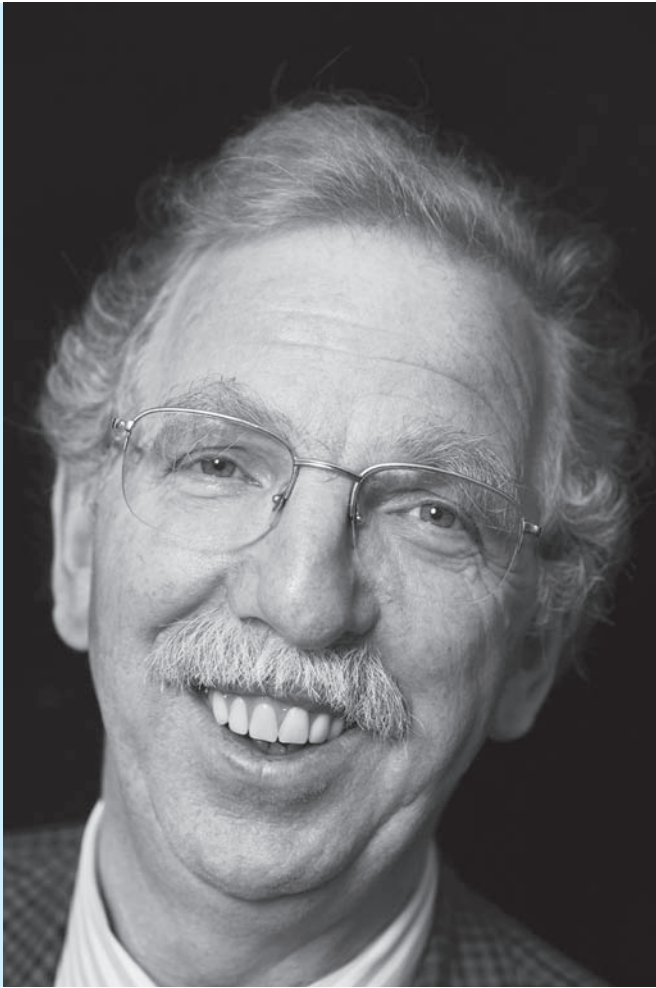
koppelt hij sociologische beschouwingen aan meer normatieve reflectie op actuele vraagstukken. Zonder twijfel wordt de belangrijkste bijdrage van Kees Schuyt aan de sociologie echter gevormd door zijn vele promovendi.

Van 1983-1988 en 1998 - 2004 was Schuyt tevens lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Hij was onder meer voorzitter van de interne projectgroep die het WRR-rapport *Waarden, normen en de last van gedrag* (2003) voorbereidde. Samen met Paul de Beer voerde hij in het kader daarvan de redactie van de verkenning *Bijdragen aan waarden en normen* (2004).

Prof. dr. Wim van de Donk, voorzitter van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid en bijzonder hoogleraar Maatschappelijke Bestuurskunde:

"Of onze democratische orde, die in tijden van welvaart en groei een succes is gebleken, ook in staat is onder voorwaarden van stagnatie doeltreffend te opereren, is een vraag die wel bijzonder moeilijk is te beantwoorden. Het is overigens wel de meest fundamentele vraag die in deze hele materie kan worden gesteld: zijn democratie en verzorgingsstaat blijvend te combineren?"¹ Aldus Kees Schuyt, die samen met zijn collega-socioloog Van Doorn de redactie voerde over een befaamde bundel over de 'stagnerende verzorgingsstaat', die in zijn eerste druk in 1978 verscheen.

De bundel en de daarin opgeworpen vraagstellingen over de verzorgingsstaat zijn nog immer het lezen en overdenken waard; de vraag die ik hierboven citeerde, heeft in het licht van de turbulente tijden waarin onze samenleving terecht is gekomen zelfs een dringend karakter. In de passages die aan

Foto's: Rien van der Leeden

die vraag vooraf gaan, is de hand van Kees Schuyt herkenbaar: niet een moreel appèl, maar een 'zorgvuldige doordenking van de feitelijke maatschappelijke samenhangen, resulterend in een geduldig beleid over een breed front' wordt gezien als de gepaste reactie op de ingewikkelde problemen van onze samenleving.

Kees Schuyt, bewonderaar van Spinoza, en naar ik aanneem ook van diens leermeester Franciscus van den Enden², vertrouwt op de rede en de geduldige wetenschap meer dan op gepassioneerde politici. Hij voegt zich daarmee in een belangrijke Nederlandse traditie die de directe grondslag is van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, die hij zoveel jaren heeft gediend. Wellicht meer nog dan Spinoza is diens leermeester de bron van die traditie, waarin een fundamenteel besef van gelijkheidwaardigheid van mensen en zorg voor een lotsverbetering van de zwakken als behorend tot de kern van een democratische politieke orde als van het grootste belang worden (h)erkend. In die traditie werkend heeft Kees Schuyt zeer belangrijke bijdragen geleverd aan het werk van de raad.

Aan die bijdragen komt met zijn vertrek naar de Raad van State een einde. Maar hij kan zich gerust weten in de zekerheid dat die traditie die hij zo hecht in de genen van de WWR heeft verankerd, door zijn betrokken inzet bij het werk en de mensen die daar nu deel van uit mogen maken, ook voor de toekomst nog als het werkzame beginsel van ons werk zal mogen gelden. Op het lastige grensvlak van weten en willen,

van geduldig beleid en gulzige macht, is die traditie een al even waardevol als onmisbaar kompas. Ons rest bij zijn vertrek de opdracht dat goed te blijven hanteren, en de hoop dat hij zich bij ons werk betrokken blijft weten. Wij zullen intussen met rode oortjes de commentaren van de Raad van State lezen.'

De dr. J.P. van Praag-prijs

De dr. J.P. van Praag-prijs is vernoemd naar Jaap van Praag, een van de oprichters van het Humanistisch Verbond. Het Humanistisch Verbond reikt de prijs eens in de twee jaar uit aan iemand die zich op geheel eigen wijze inzet voor een menswaardiger samenleving. In het verleden werd deze oeuvreprijs onder meer toegekend aan Anton Constandse, Hella Haasse en Max van der Stoep. Kees Schuyt ontving dit jaar de prijs omdat hij in zijn werk onorthodoxe zienswijzen en vernieuwende ideeën en perspectieven laat zien, gebaseerd op waarden die van belang zijn voor een humane samenleving, aldus de jury. 'Altijd goed onderbouwd, met zorg en tegelijkertijd toegankelijk geschreven, leggen de publicaties van Kees Schuyt ook altijd getuigenis af van waar hij moreel, maatschappelijk en politiek staat. In die rol toont hij zich steeds weer een overtuigd vertegenwoordiger van wat in de overwegingen voor de Dr. J.P. van Praag-prijs wordt genoemd de "universele menselijke waarden en het streven naar de humanisering van de samenleving en het verbeteren van de menselijke betrekkingen".'

Prof. dr. Paul Schnabel, directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau en juryvoorzitter van de Van Praag-prijs:

'Schuyt heeft zich als vooraanstaand wetenschapper altijd ingezet voor de kwaliteit van de Nederlandse samenleving. Iemand die zich nooit door modieuze, tijdgebonden ideeën heeft laten meeslepen, altijd heel rustig en redelijk is. Zonder dat hij een humanist is in de formele zin van het woord laat hij zich uiteindelijk leiden door redelijkheid, fatsoen, menselijkheid. Hij heeft een sterk gevoel voor rechtvaardigheid en hangt het gelijkheidsprincipe aan: zorg voor iedereen, iedereen kansen geven. Door dit soort principes heeft hij zich laten leiden als wetenschapper, maar ook als columnist. Zeker als columnist in de Volkskrant heeft hij een reputatie als denker die zeer evenwichtige, soms ook heel principiële, goed onderbouwde standpunten inneemt.'

Marije Schoonen

Noten

1. J.A.A. van Doorn en C.J.M. Schuyt (red.) - *De stagnerende verzorgingsstaat*. - Meppel : Boom, 1978. Het citaat is te vinden op pagina 13 van de tweede druk van het boek.
2. Zie: Franciscus van den Enden - *Vrye Politieke Stellingen en Considerationen van Staat*. - 1665 (In 1992 gepubliceerd in een uitgave met een inleiding van Wim Klever, verschenen bij de Wereldbibliotheek, Amsterdam).

Meer informatie:

<http://www.vanpraagprijs.nl>

<http://www.wrr.nl>

<http://www.raadvanstate.nl>

Varianten van extremisme

Andries Hoogerwerf

Autochtone jongeren die, soms met een hakenkruis versierd, gewelddadig tegen een moskee of een moslimschool tekeer gaan, zijn geen geïsoleerd verschijnsel. Hun geweld maakt deel uit van een breder patroon. Het kan een vorm zijn van jeugdvandalisme, dronkenschap of geweld van gevestigden tegen nieuwkomers, maar ook van een extreemrechts gedrag.

Extreemrechts maakt al heel lang en waarschijnlijk blijvend als een donkere onderstroom deel uit van de westerse politieke cultuur. Het kenmerkt zich vooral door het afwijzen van een gelijke behandeling en van solidariteit en verdraagzaamheid ten opzichte van 'afwijkende' mensen, in het bijzonder vreemdelingen.

Er zijn twee varianten van. In de liberale variant, zoals bij Fortuyn, gaat de onverdraagzaamheid samen met het streven naar een maximale vrijheid van burgers en bedrijven tegenover de staat. De totalitaire variant daarentegen combineert onverdraagzaamheid met het streven naar een almachtige staat of partij.

Naast angst en haat ten opzichte van vreemdelingen rekenen deskundigen tot de kenmerken van extreemrechts doorgaans ook racisme, agressief nationalisme, een streven naar culturele homogeniteit, een autoritaire houding, acceptatie van geweld als middel en een demagogische spreekstijl. Deze elementen kunnen per land, beweging of persoon verschillen. Maar ook als zij niet deel uitmaken van een gesloten ideologie en een hechte organisatie zijn zij gevaarlijk.

De maatschappelijke voedingsbodem van extreemrechts bestaat deels uit maatschappelijke onzekerheid. De aanhangers onderscheiden zich relatief vaak door een verslechterende sociale positie of althans door de angst daarvoor. Mensen die menen dat hun belangen door nieuwkomers worden bedreigd, stemmen vaker dan anderen extreemrechts.

Ook een zwakke sociale binding speelt een rol. Het stemmen op extreemrechts komt relatief vaak voor bij kiezers die betrekkelijk weinig met de maatschappij verbonden zijn, zoals jongeren, werklozen, arbeidsongeschikten en onkerkelijken. Ook een tekort aan politieke binding werkt door. Het ledental van de politieke partijen is fors gedaald. Stevige schakels tussen politici en burgers ontbreken.

Mensen met een onzekere sociale positie en een zwakke sociale binding zijn te meer voor extreme opvattingen vatbaar, als zij deel uitmaken van een

gesloten cultuur of subcultuur, waarin politieke waarden als verdraagzaamheid, gelijkheid en solidariteit niet hoog in de waardeschaal staan.

Dezelfde factoren die het ontstaan van extreemrechts deels kunnen verklaren, leveren ook een gedeeltelijke verklaring voor extremistische verschijnselen in kringen van de islam. Ook daarbij spelen onzekerheid, een zwakke maatschappelijke binding en een gesloten cultuur een rol.

Met zulke sociaal-wetenschappelijke inzichten hebben politici in de laatste decennia weinig rekening gehouden. Door de geleidelijke afbraak van de verzorgingsstaat, die al bijna een kwarteeuw geleden onder Lubbers is ingezet en nog steeds voortduurt, zijn de sociale ongelijkheid en de sociale onzekerheid toegenomen. Diverse voorzieningen voor de jeugd zijn ontmanteld en de schaal van scholen is vergroot, waardoor de sociale binding is verzwakt.

Ook na 11 september 2001 heeft de overheid op de problematiek van ontbinding en ongelijkheid in de multiculturele samenleving geen adequaat antwoord gevonden. De kabinetten-Balkenende hebben de stigmatisering van moslims en andere allochtonen in de hand gewerkt. De premier sloot reeds voor zijn aantreden een niet-aanvalsverdrag met Fortuyn en noemde de multiculturele samenleving niet nastrevenswaardig. Minister Verdonk, die zelf in haar jonge jaren radicaal-links was, kiest nu voor provocerende radicaalrechtse uitspraken over moslims en harde maatregelen tegen niet-westerse immigranten.

De spelverruwing in de publieke discussie heeft sinds het optreden van Fortuyn extreme vormen aangenomen. De geaffecteerd sprekende D66-minister Brinkhorst heeft het nodig gevonden de PvdA-senator Ed van Thijn na het Eerste-Kamerdebat over de gekozen burgemeester te stigmatiseren als 'eens een rat altijd een rat'. Het is een taalgebruik dat wegens belediging zou moeten worden gestraft.

De politieke democratie en de samenleving kunnen niet goed functioneren zonder respect voor mensen die in welk ander opzicht dan ook anders dan 'wij' zijn. Het dilemma van eenheid en verscheidenheid kan alleen worden opgelost als wij allen zowel de verscheidenheid als de eenheid waardevol vinden. Pogingen om de verscheidenheid op te offeren ter wille van de eenheid zijn onder het sovjet-communisme, het nationaal-socialisme en elders op een onmetelijke tragedie uitgelopen.

De rekrutering van burgemeesters

Kristof Steyvers

Kristof Steyvers
Geboren te Bilzen, 24 januari 1979
Proefschrift: *'From the many are chosen the few': het politieke rekruteringsproces van de Belgische burgemeester*
Promotie: Gent, 31 januari 2005
Promotor: prof. dr. H. Reynaert

Foto: Bart Cloet

Waarom worden sommige mensen burgemeester en andere niet? Dit onderzoek trachtte die vraag te beantwoorden door op zoek te gaan naar de politieke levensgeschiedenis van de burgemeesters in België. Het bestudeerde met andere woorden hun politieke rekrutering. Die rekrutering moet worden opgevat als een langdurig en geleidelijk filterproces dat verschillende selectiemomenten omvat. De weg van 'burger' tot 'burgervader' wordt echter niet door iedereen betreden. 'En route' accumuleren bepaalde individuen een politiek kapitaal (een bepaalde beroepservaring, een geschiedenis van activiteit in een politieke partij,...) dat ze omzetten in de wil om een politiek mandaat na te streven. Om dit te kunnen realiseren moeten ze echter een aantal poortwachters (selectieorganen in partijen, de kiezer,...) in het politieke systeem passeren. Die tocht gebeurt echter niet in het luchtledige. Zij is ingebed in de politieke omgeving waarbinnen het selectieproces plaatsvindt en wordt beïnvloed door haar kenmerken: voor de Belgische burgemeester gaat het hier o.m. om de gemeenteraadsverkiezingen.

Rekrutering als empirisch vraagstuk: onderzoekszopzet en -methode

Waar het eerste deel van het onderzoek die opvatting van het rekruteringsproces stoffeerde met inzichten uit de politicologische literatuur, ging het tweede dieper in op

de praktijk ervan. Daarbij werd gebruik gemaakt van twee empirische onderzoeken. Een eerste omvatte gegevens over 379 Belgische burgemeesters. Het trachtte een antwoord te bieden op twee onderzoeksvragen: hoe gebeurt het politieke rekruteringsproces van de burgemeester in België in algemene zin en bestaat er daarin variatie al naar gelang een aantal mogelijke factoren van differentiatie (regio, aard van de lijst waarop men werd verkozen, gemeentegrootte,...). Daartoe werden achtereenvolgens de sociale achtergrond van de burgemeester, het contactprofiel met zijn ambt en de netwerken van invloed op hem nagegaan. Het eerste ambt als burgemeester fungeerde als referentieperiode. Het tweede empirisch onderzoek maakte gebruik van een comparatieve dataset om een derde en vierde onderzoeksvraag aan te snijden: is rekrutering in België vergelijkbaar met deze in het buitenland en welke impact heeft rekrutering op politiek leiderschap. Op basis van gegevens uit het Euroloc-onderzoeksproject *Political Leaders in European Cities* kon de rekrutering van de burgemeester in België in een landenvergelijkend perspectief worden geplaatst (ten opzichte van Nederland, Italië, Frankrijk, Duitsland en Denemarken). Die gegevens lieten ook toe voor de Belgische burgemeester na te gaan of verschillen in politieke rekrutering een impact hebben op de invulling die de burgemeester aan dat ambt geeft (i.c. concepties over de inrichting van het lokaal bestuur en de relatieve tijdsbesteding aan aspecten van dat ambt).

De voornaamste bevindingen: Maria in de dorpsstraat, politiek cocoonen en rijden onder invloed...

De Belgische burgemeester blijkt in de eerste plaats tot een met de plaatselijke gemeenschap verbonden sociale elite te behoren. Vrouwen vormen met 5 procent nog steeds een minderheid onder de burgemeesters. De levenscyclushypothese van rekrutering blijkt bevestigd: gemiddeld genomen is men rond zijn 33ste voor de eerste maal kandidaat op lokaal vlak, vrijwel onmiddellijk verkozen en burgemeester op zijn 44ste. Dat verwijst ook naar de persoonlijke levenssfeer: 86 procent is gehuwd, de kinderlast blijft beperkt tot één à twee kinderen in het huisgezin vóór het eerste burgemeestersambt. Burgemeesters behoren tot een intellectuele en professionele bovenlaag: 75 procent heeft het hoger onderwijs met succes afgerond (45 procent heeft een universitair diploma) en beroepen met een relatief hoge status die tegelijk compatibel zijn met politiek zijn oververtegenwoordigd (leerkrachten, vrije beroepen, kaderleden uit de publieke sector,...). Dat bevestigt de zogenaamde *brokerage explanation of recruitment*. Burgemeesters blijken te behoren tot het dominante religieuze stratum: 65 procent omschrijft zich als katholiek of christelijk, 90 procent is op een of andere manier kerkbetrokken (maar vaak enkel bij speciale gelegenheden). Zij hebben bovendien vaak lokale wortels: 65 procent is in de eigen gemeente geboren. Wonen doet men er gemiddeld meer dan 36 jaar vóór het eerste ambt. Opvallend is dat in landenvergelijkend perspectief het rekruteringsproces van de burgemeester in België een van de meest sociaal selectieve blijkt: nog minder vrouwen, nog meer hoogopgeleiden uit specifieke beroeps categorieën en individuen met lokale wortels bezetten er het burgemeestersambt. Factoren uit de sociale achtergrond van de burgemeester hebben echter een partieel effect op de invulling van het ambt.

In termen van sociale achtergrond roept dit het beeld op van de burgemeester als een 'Maria in de dorpsstraat'. Hij lijkt wat op een eigentijdse volksheilige. Het is iemand naar wie de plaatselijke samenleving kan opkijken (door zijn beroep, opleiding,...) en er een prominente plaats in bekleedt. Anderzijds is hij ook voldoende gelieerd met die gemeenschap om bij de bevolking het gevoel te doen ontstaan met een 'volksverbonden' figuur te doen te hebben (lokale wortels,...). In die zin lijkt de gerekruteerde burgemeester dus wat op de bijbelse figuur van Maria.

Een politieke maagd is hij echter allerminst. Dat blijkt uit het contactprofiel met het burgemeestersambt. In termen van initieel contact domineert het *gatekeepersmodel*: 44 procent ziet het gevraagd worden (vooral door zetelende mandatarissen of het partijbestuur) als belangrijkste contactkanaal met de lokale politiek, 30 procent verwijst naar het eigen initiatief. Toch verloopt die rekrutering langsheen nationale partijpolitieke lijnen: meer dan 90 procent had vóór het eerste mandaat een voorkeur voor een nationale politieke partij (de christendemocratie domineert). In termen van motivatie is er naast een persistent kenmerk ook sprake van verandering doorheen de mandaatcarrière: dienstverlening aan de lokale bevolking blijft het belangrijkste motief, maar toch verandert dat geleidelijk van de eerste verkiezing naar het eerste burgemeestersambt: van de jeugdige en enthousiaste partij-ideoloog naar een bestuurder en beleidsmaker. Twee leerscholen domineren

de weg naar het burgemeestersambt. De eerste is deze van een politieke partij: meer dan 90 procent was lid, meer dan 60 procent had een bestuursfunctie in de partij vóór het eerste ambt. De tweede is deze van het voorgaand politiek mandaat: meer dan 83 procent had al een ander verkozen mandaat vóór het eerste burgemeestersambt (meestal gemeenteraadslid of schepen). Dat verwijst ook naar de electorale ervaring van de burgemeesters die vrij hoog lag. Toch werd rond de 40 procent pas in 2001 voor de eerste maal burgemeester. Ervaring in andere verenigingen bleek ook voor een aanzienlijk deel van de respondenten tot hun rekruteringsgeschiedenis te behoren (40 procent lid van de jeugdafdeling van de partij of niet-ideologische vereniging,...).

Het politieke rekruteringsproces van de Belgische burgemeester speelt zich dus sterk af in de partijpolitieke sfeer. Gespecialiseerde plaatselijke instituties nemen de rekrutering op zich en laten potentiële kandidaten in hun rangen een rijpingsproces doormaken. Die sterke concentratie op partijpolitiek en voorgaande mandaatervaring laat toe de rekrutering van de burgemeester te omschrijven als een proces van politiek cocoonen. De toekomstige burgemeester wordt geleidelijk aan ingekapseld in het politieke bedrijf: uit de vele 'werkers' in de

raten van het partijnest of het politiek mandaat ontpopt zich uiteindelijk de zeldzame 'koningin'. Die inkapseling verloopt in België meer geïsoleerd dan in andere landen. Daar vult ervaring in de *civil society* vaker de partijprofessionele weg naar het burgemeestersmandaat aan.

Ook hier hebben aspecten uit het contactprofiel met het burgemeestersambt eerder een partieel effect op de invulling van het burgemeestersambt.

De race naar het burgemeestersambt blijkt ten slotte ook te worden afgelegd 'onder invloed'. Zo verwijst meer dan 60 procent naar een invloed van zijn ouders op het eigen politiek engagement in de periode vóór het eerste burgemeestersambt (vader meestal via lidmaatschap van een politieke partij of mandaat, moeder via waardeoverdracht). Een aanzienlijk deel van onze burgemeesters krijgt zijn politieke oriëntatie met de paplepel mee. Zo was volgens 75 procent van de burgemeesters minstens één ouder in politiek geïnteresseerd. De politieke voorkeur van kind en ouders overlapt bovendien in een grote meerderheid van de gevallen. Dat wordt ook weerspiegeld in het patroon van politieke activiteiten van beide ouders: om en bij de 50 procent van de vaders van de burgemeester was partijtijd, 25 procent had een vader die ook een politiek mandaat bekleedde. Andere familieleden spelen echter ook een rol: 70 procent verwijst naar minstens één familielid als van invloed (buiten de ouders nog 35 procent - meestal grootouders, of ooms). In die zin lijkt de politieke microbe bijna 'erfelijk', al moet dat eerder als 'opgedaan' worden gelezen. Het navrante van politieke dynastieën verwijst dan naar bredere patronen van interesse en oriëntatie op het politieke gebeuren die in het ouderlijk en familiaal milieu van een aanzienlijk deel van de burgemeesters opduiken. Samen met Nederland is België echter het land waar het rekruteringsproces van de burgemeester het meest in dynastieke termen verloopt. De overdracht van politieke mandaten in families blijkt er frequenter dan in andere landen. Het rekruteringsnetwerk blijkt ten slotte nog breder. Net de helft van de burgemeesters verwijst naar nog een andere relevante actor als van invloed (meestal vrienden) op zijn weg naar het burgemeesterschap.

Thaddeus Müller: Architectuur en sociologisch onderzoek gaan samen

Marlies Eijsink

Toen Thaddeus Müller nog op de Universiteit van Amsterdam werkte, stoorde het hem wel eens dat iedereen daar zo individueel bezig is en dat er weinig interactie plaatsvindt. Op de gang zie je bijna nooit iemand en als er dan eens iemand loopt, wordt er zelden gegroet of een praatje gemaakt. Op het architectenbureau Architecten cie. heeft Müller gemerkt dat het ook anders kan.

'Neem nou de kantoortuin', vertelt hij enthousiast, 'als je daar bent, is er geen enkele mogelijkheid je te verstoppen voor anderen, overal word je gezien! En dat geldt voor het hele pand. De voordeur staat wagenwijd open, de spreekkamer bevindt zich meteen bij de receptie en heeft grote glazen wanden, en er lopen voortdurend mensen over de gang.

Thaddeus Müller

studeerde culturele antropologie/niet-westerse sociologie aan de Universiteit van Amsterdam; promoveerde in 2002 op de stadsociologische studie *De warme stad: betrokkenheid bij het publieke domein* (Utrecht : Van Arkel. - 192 p. - ISBN 90 6224 448 3); is nu onderzoeker bij architectenbureau *Architecten Cie.* in Amsterdam.

Foto's: Martine Sprangers

In zijn promotieonderzoek ging Thaddeus Müller in tegen het idee dat de stad alleen maar een bron van anonimiteit is en tegen het feit dat mensen op straat contact zoveel mogelijk vermijden. Daarna kwam hij via via bij het architectenbureau op de Keizersgracht terecht. Hij werkt er bij het onderdeel Research & Development en doet voornamelijk onderzoek in opdracht van gemeentes, de overheid en de woningcorporaties. Het bureau is volgens hem een goed voorbeeld van de manier waarop architectuur en sociologisch onderzoek samengaan. 'Gemeentes die een wijk moeten gaan herstructureren, hebben een visie nodig. Amsterdam, Rotterdam en Den Haag hebben wel voldoende capaciteit en knowhow, maar kleinere gemeentes hebben die niet.' Momenteel werkt hij op een project in de wijk Malburgen in Arnhem die moet worden geherstructureerd. De wijk kenmerkt zich door hoge werkloosheid en lage inkomens. De bewoners komen uit verschillende etnische groepen. Veel woningen worden gesloopt of gerenoveerd. De gemeente wil een plan ontwikkelen voor de voorzieningen die in de wijk moeten komen. 'Ons bureau is ingeschakeld om een visie te ontwikkelen op die voorzieningen. Ik ga vaak naar de wijk toe en breng in kaart wie er allemaal wonen, welke voorzieningen er zijn en hoe de publieke ruimtes worden gebruikt. Hieraan komt veel kwantitatief onderzoek te pas en daarnaast doe ik veel kwalitatief onderzoek. Ik praat met de bewoners, ambtenaren en projectontwikkelaars. Zo probeer ik te inventariseren hoe zij over de buurt denken en wat er volgens alle betrokkenen verbeterd zou moeten worden. Over de verschil-

lende buurten in Malburgen hebben we een rapport geschreven, waarin staat hoe het voorzieningenniveau verbeterd kan worden.' Het gebruik van de publieke ruimte en de betrokkenheid bij de buurt zijn thema's die naadloos aansluiten op zijn proefschrift. 'Ik ben nu bezig met een onderzoek naar interculturele communicatie. Hoe gaan de allochtone en autochtone nu eigenlijk met elkaar om als ze naast elkaar wonen? Het blijkt dat die interactie er wel degelijk is en overwegend in positieve zin plaatsvindt. Daarover lees je eigenlijk nooit iets in de media! Naast onderzoek dat door derden wordt gefinancierd, doet Müller soms onderzoek voor het bureau zelf. 'Ik ben blij dat het bedrijf het belangrijk vindt dat ik ook artikelen schrijf die een meer academische strekking hebben.'

Als Müller een wijk in kaart heeft gebracht en laat zien uit welke voorzieningen het Multi Functioneel Centrum moet bestaan, kan er een aanbestedingsprocedure voor architectenbureaus volgen. Zijn architecten wel gevoelig voor sociologisch onderzoek? 'Er zijn verschillende typen architecten. Aan de ene kant van het spectrum bevinden zich de architecten als kunstenaars. Voor hen heeft het gebouw een puur esthetische waarde. Zij hebben minder oog voor de manier waarop het gebouw gebruikt wordt. Aan de andere kant zijn er de architecten als procesmanagers. Zij vinden het juist heel belangrijk dat hun werk een sociologische onderbouwing heeft. De Dam in Amsterdam is bijvoorbeeld te veel vanuit een esthetisch oogpunt ontwikkeld. Er is te weinig gekeken naar het natuurlijke verloop van al het verkeer dat over het plein gaat. IJburg en de Zuidas - al zal dat nog moeten blijken - lijken goede voorbeelden van plannen waarbij op een serieuze manier is nagedacht over het gebruik en de betekenis van de openbare ruimte voor stedelingen.'

De tragiek van planning en ontwikkeling van openbare ruimte is dat er veel tijd over heengaat. Tegen de tijd dat de plannen ook daadwerkelijk zijn uitgevoerd, zijn er misschien al weer zoveel veranderingen dat het ontwerp niet meer aansluit op de behoefte van de bewoners. De Bijlmer is daar een goed voorbeeld van. 'Toen de flats er eenmaal stonden, bleek dat veel Amsterdammers die op zoek waren naar een grotere woning, liever in steden als Purmerend en Hoorn wilden wonen. In de tijd dat de Bijlmer werd gebouwd, werden die steden steeds beter ontsloten en daar trokken de Amsterdammers heen. De groep nieuwkomers uit Suriname die op zoek waren naar woonruimte, vonden die toen in de Bijlmerflats.'

Inmiddels werkt Müller vijf jaar bij Architecten Cie R&D. Wat hem ook goed bevalt, is dat er zoveel kan. Als hij een stagiair wil inhuren voor een project of als hij meer ondersteuning van andere medewerkers nodig heeft, is dat mogelijk. Ook de sociale kanten van het werk zelf waardeert hij zeer. 'Voor de onderzoeken die ik op de universiteit deed, schreef ik een rapport en dat leverde ik aan het eind van de rit af. Het is dan maar de vraag of het eindproduct klopt met wat de opdrachtgever voor ogen had. Hier wordt steeds overlegd met elkaar en met de opdrachtgevers. Zo komt elk product door een interactief proces tot stand. Hier is het product altijd het resultaat van wat meerdere mensen met elkaar hebben gedaan.'

Marlies Eijsink is redacteur van Facta

Een vriend van Bush

Patrick Stouthuysen

De wetenschapsfilosoof Karl Popper hanteerde als regel dat als je iets zo formuleert dat het verkeerd kan worden begrepen, je er maar beter van uitgaat dat het ook verkeerd zal worden begrepen. Die wijze les geldt niet alleen voor wat je schrijft, maar ook voor wat je voor de klas vertelt. Dat heb ik het vorige semester geleerd toen ik een paar honderd eerstejaars de beginselen van de politicologie probeerde bij te brengen.

Toen we in het handboek waren aanbeland bij het hoofdstuk over leiderschap haalde ik er, om de boel wat te verlevendigen, recente Amerikaanse presidenten bij. Clinton, legde ik uit, was een voorbeeld van de 'hands-on' leider die alle dossiers tot in de details beheerst en die liever niets uit handen geeft. De huidige Amerikaanse president laat daarentegen zijn medewerkers veel meer ruimte en heeft niet de minste problemen met delegeren. Maar dat hoeft, vertelde ik, geen probleem te zijn. Vaak is zo'n 'hands-off' aanpak zelfs effectiever. In die betekenis is Bush misschien zelfs een betere president.

En toen gingen de poppen aan het dansen. Ik wist meteen dat het fout zat: geroezemoes, afkeurende blikken, hier en daar zelfs gejoel. De dappersten vroegen het woord en riepen mij tot de orde. Bush een betere president? En wat dacht ik dan van de oorlog in Irak, de verwaarlozing van het milieu, de macht van de olie-industrie. Of was ik misschien een vriend van de Bush, besloot er één zijn betoog.

Het had nogal wat voeten in de aarde vooraleer ik het grootste deel van de zaal ervan had overtuigd dat a) een feitelijk en een moreel oordeel twee verschillende dingen zijn en b) het er hier niet over ging of Bush foute dingen deed, maar of hij er in slaagde zijn doelen te verwezenlijken. Maar voor nogal wat jongens en meisjes zal ik voortaan altijd wel een beetje een rare man blijven: best wel aardig hoor, maar zonde van zijn politieke opvattingen. Een vriend van Bush, weet je wel.

Ik volg sindsdien dan ook met meer dan gewone belangstelling de zaak van wetenschappers die, omwille van een verkeerd begrepen uitspraak, aan de schandpaal worden gezet. Zo was er de rector van Harvard, Larry Summers, die zou vinden dat vrouwen niet geschikt zijn voor de wetenschap. En er was Hans-Hermann Hoppe, hoogleraar economie in Nevada, die opperde dat homo's, omdat ze in regel kinderloos blijven, in hun leven misschien wel een ander tijds- en risicoperspectief hanteren dan hetero's. En ook nog Ward Churchill, docent etnische studies in Colorado, die meent dat de Amerikaanse slachtoffers van de aanslagen van 11 September niet onschuldig waren, omdat ze werkten voor bedrijven die het Amerikaanse imperialisme steunen.

Wat ik van die debatten heb onthouden is hoe weinig vanzelfsprekend de notie van academische vrijheid eigenlijk wel is. Vooral ook binnen de universiteiten. In de drie gevallen waren het in eerste instantie academici die opriepen om een collega de mond te snoeren. Ofwel omdat ze het niet eens waren met de verkondigde mening en er dus gemakshalve van uitgingen dat vrijheid een mooie zaak is, maar niet voor andersdenkenden. Ofwel omdat ze ervan overtuigd waren dat de academische vrijheid nooit absoluut is en ophoudt daar waar andere mensen worden gekwetst. Dat laatste argument klinkt heel erg nobel, maar klopt niet. Vrijheid die op haar tellen moet passen is geen vrijheid. Uiteraard hadden Summers, Hoppe en Churchill kunnen weten dat ze een heleboel mensen voor het hoofd zouden stoten. Zo kon je in de krant lezen dat een wetenschapper zo overstuur raakte van Summers' verhaal dat ze in allerijl de zaal verliet. 'Ik dacht dat ik zou flauwvallen', voegde ze eraan toe. Dat is ongetwijfeld heel erg sneu voor de mevrouw in kwestie, maar daar gaat het in essentie niet om.

Als academische vrijheid een kwestie wordt van tact, van tijd en plaats, van hoe je de dingen aanbrengt, dan houden we er beter mee op. Geconfronteerd met een uitspraak waarmee je het niet eens bent, is de enige gepaste academische reactie: dat zoek ik uit. Ik hoop dan ook dat een van mijn verongelijkte studenten een scriptie maakt over de presidentiële stijlen van Clinton en Bush. En als daaruit zou blijken dat ik Clinton oneer heb aangedaan, dan beloof ik dat ik niet te beroerd zal zijn om dat ook toe te geven.

Vertrouwen onder militairen

Irene van der Kloet

Irene van der Kloet
Geboren te Deventer, 23 augustus 1959
Proefschrift:
A Soldierly Perspective on Trust : A Study into Trust within the Royal Netherlands Army
Promotie: UvT, 4 februari 2005
Promotoren: prof.dr. K. Sanders en prof.dr. J.L.M. Soeters
Het proefschrift is uitgegeven door Febodruk, Enschede.
- ISBN 90 72391 23 3

Mijn promotieonderzoek startte in 2000. Het was eigenlijk een vervolg op mijn afstudeerscriptie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ik ben al sinds 1978, sinds het eindexamen gymnasium, werkzaam als militair bij de Koninklijke Landmacht en werd in 1995 als officier in de gelegenheid gesteld om de universitaire studie sociologie te gaan volgen. Dat heb ik met veel plezier in Groningen gedaan, waar ik in 1999 afstudeerde op *Vertrouwen in de Pelotonscommandant*. Toen ik na afloop van mijn studie weer aan het werk ging bij de Koninklijke Landmacht (KL), wilde ik meer weten over dat vertrouwen binnen de KL, vooral omdat daar maar weinig over te vinden was en vertrouwen naar mijn inzicht een essentieel element is voor samenwerking, helemaal als je militairen uitzendt

naar het buitenland. Aangezien ik geplaatst was bij de afdeling Gedragswetenschappen KL, waar veel onderzoek onder militairen wordt gedaan, was ik bij uitstek in de gelegenheid om data te verzamelen. Dat wil overigens niet zeggen dat ik het onderzoek 'in de baas z'n tijd' heb gedaan: ik kreeg één dag in de week om aan mijn proefschrift te wijden, de rest moest ik in eigen tijd doen. Ik heb dan ook het merendeel zelf gedaan, gesteund door mijn promotoren, maar zonder deel uit te maken van een onderzoeksprogramma. Dat houdt ook in dat ik in de methode van onderzoek tamelijk vrij was; die is in goed overleg met mijn promotoren gekozen. Als methode van onderzoek is primair gekozen voor vragenlijsten. Deze werden groepsgewijs uitgedeeld aan de militairen, in een klaslokaal als het ware. De respons was dan ook hoog. Daarnaast was er achtergrondinformatie nodig over de eenheid, over de wijze van werken met elkaar. Daarvoor zijn interviews gehouden met een aantal functionarissen van de diverse eenheden. Deze interviews hebben waardevolle informatie verschaft.

Componenten van vertrouwen

In het onderzoek heb ik eerst gekeken naar de componenten van vertrouwen. Vaak hebben mensen wel een 'onderbuikgevoel' bij vertrouwen, maar waar dat vertrouwen uit bestaat is dan nog niet helemaal duidelijk. Dat heb ik onder een groep

militairen onderzocht, uitgaande van vier componenten: vakkundigheid, voorspelbaarheid, eerlijkheid en welwillendheid. Deze componenten heb ik ontleend aan bestaande studies.

Tevens heb ik onderzocht hoe dat vertrouwen zich ontwikkelt onder militairen die zes maanden op uitzending gaan. Het vertrouwen bleek in zo'n periode tamelijk constant te blijven, in tegenstelling tot wat ik had verwacht: ik had verwacht dat het zou toenemen naar het midden van de uitzending omdat men elkaar dan beter leert kennen, maar dat het zou afnemen naar het einde van de uitzending omdat de militairen dan weer op het punt staan afscheid van elkaar te nemen. Aan zo'n uitgezonden eenheid wordt namelijk veel personeel toegevoegd voor de duur van de uitzending, dus die 'spat een beetje uit elkaar' na de uitzending. Wat me ook opviel was dat de emotionele componenten, dus eerlijkheid en welwillendheid, meer de boventoon voeren in zo'n periode dan de cognitieve componenten vakkundigheid en voorspelbaarheid.

Als derde onderzoek heb ik het vertrouwen van militairen in hun commandanten onderzocht in relatie tot de leiderschapsstijl die hun commandant hanteert in situaties van meer of minder risico. Daaruit bleek dat vooral een taakgerichte leiderschapsstijl, waarin een leider taken toebedeelt aan de ondergeschikten en een duidelijke structuur aanbrengt in hun werkzaamheden, vertrouwen opwekt.

Tenslotte heb ik in mijn proefschrift onderzoek gedaan naar de mate waarin commandanten vertrouwen hebben in hun hogere commandanten, en dan met name in relatie tot regelgeving binnen de organisatie. Het blijkt dan dat hogere commandanten meer rekening zouden moeten houden met de situatie op de lagere niveaus, en dat dit vertrouwen opwekt bij de commandanten op lagere niveaus. Bovendien moeten lagere niveaus niet worden doodgegooid met regels, commandanten zouden meer vrijheid van handelen mogen hebben. In een bureaucratische organisatie is dat lastig, toch valt er zo hier en daar volgens mij wel winst te behalen.

Met deze vier onderzoeken heb ik getracht antwoord te geven op de centrale vraag hoe vertrouwen onder militairen in hun langer durende relatie tot elkaar verklaard kan worden. Ik denk dat ik die vraag wel heb beantwoord door te kijken naar de componenten van vertrouwen, leiderschapsstijl en regelgeving en de ontwikkeling tijdens een uitzending. Waarschijnlijk valt er nog wel meer over te zeggen, dat is dan een mooi onderwerp voor vervolgonderzoek.

Doorzetten

Het was leuk om zo lang bezig te zijn met een onderwerp en je daar helemaal in te verdiepen, ook omdat het onderwerp me zelf persoonlijk raakt: net als veel mensen heb ik goede en minder goede ervaringen met vertrouwen, en het was ook voor mijzelf goed om nu eens te distilleren waar vertrouwen uit bestaat. Als je vertrouwen bekijkt als bestaande uit deze vier componenten kan je het volgens mij ook betrekken op vertrouwen tussen organisaties, of vertrouwen bij leverancier-klantrelaties, of de arts-patiëntrelatie, en zelfs bij vertrouwen tussen mens en dier, bijvoorbeeld in de dagelijkse omgang met huisdieren. Met

name dat laatste was voor mij ook interessant, omdat ik in mijn vrije tijd veel met paarden bezig ben.

Er zijn best momenten geweest dat ik me afvroeg waaraan ik was begonnen, maar van collega's die kort voor mij promoveerden hoorde ik precies hetzelfde. Ik denk dan ook dat iedereen die met een promotieonderzoek bezig is, dat moment wel eens heeft. 'De man met de hamer' noemen ze het ook wel. Daar komt bij dat ik een volledige baan heb, en dat we in die periode van mijn promotie ook nog tweemaal zijn verhuisd, en eenmaal heeft ons huis een zeer langdurige en ingrijpende verbouwing ondergaan. Dat soort dingen sloopt je dan wel een beetje, want dan zijn er veel andere dingen die je aandacht vragen terwijl je verder wilt met je onderzoek. Ik heb nu wat meer tijd, niet meer het gevoel 'nog iets te moeten'. Toch ben ik niet in een gat gevallen want ik heb een tijdrovende hobby dus daar kan ik nu met een gerust hart wat meer tijd aan besteden. Achteraf is me het schrijven van dit onderzoek eigenlijk toch wel meegevallen. Het is niet zozeer moeilijk, als wel dat je een lange adem moet hebben. Het komt dus vooral neer op doorzettingsvermogen. Ik zou graag tegen andere promovendi zeggen: 'Soms weet je echt niet hoe je verder moet, leg het dan allemaal maar eens gewoon weg. Afstand kan heel verfrissend werken.

Maar zet uiteindelijk wel door, want de voldoening is groot, en is meer waard dan voor altijd het gevoel te hebben dat je iets niet hebt afgemaakt. Belangrijk is om daaraan te werken waar je echt in gelooft. Dat zal je helpen bij je verdediging.'

Nieuw onderzoek

Voor wat mijzelf betreft: er komt natuurlijk nieuw onderzoek, al weet ik op dit moment nog niet precies wat. Maar het zal ongetwijfeld een onderzoek binnen de krijgsmacht zijn, of wellicht een vergelijking tussen buitenlandse krijgsmachten. Wat me ook interessant lijkt, maar dat zou ik dan niet onder werktijd kunnen doen, is een onderzoek naar de relatie arts-patiënt in het licht van vertrouwen, mede vanwege de discussie die op het ogenblik gaande is over euthanasie en de bereidheid van artsen om daaraan mee te werken. Wat dat betreft kan zo'n studie over vertrouwen op een breed gebied worden ingezet.

'Toch blijf ik de allochtoon'

Interview met Fatima Elatik

Pieter van Dijk

Na de moord op Van Gogh beleefde Nederland roerige tijden. In Amsterdam liepen de spanningen op, en deden burgers en bestuur hun best om 'de boel bij elkaar te houden.' Zo ook in het stadsdeel Zeeburg, waar bestuurder Fatima Elatik tal van initiatieven zag opkomen om de dialoog te blijven voeren. Elatik, geboren en getogen Amsterdamse met Marokkaanse roots, maakte bovendien mee wat het betekent om bedreigd en bewaakt te worden. Haar strijdlust voor gelijke kansen voor alle Nederlanders is er niet minder om geworden, ook niet in het huidige moslimonvriendelijke klimaat. 'Ik ben niet pessimistisch, ik ben *pissed off*.'

Foto's: Martine Sprangers

Wat gebeurde er in stadsdeel Zeeburg na de moord op Van Gogh?

'Mensen hadden de sterke behoefte om elkaar op te zoeken, met elkaar te praten. Het is mooi om te zien dat ook op buurt- en straatniveau men "de boel bij elkaar wil houden". Iedereen was in gesprek met elkaar, moslims en niet-moslims, wit en zwart, jong en oud. Er heerste een gevoel van 'het is wel onze buurt, onze straat'. De tocht die van de moskee ging naar de plek waar Theo was vermoord, dat was een gemengde groep, echt Zeeburgs.

Als stadsdeel hebben we wel gekeken hoe we de verschillende initiatieven konden ondersteunen, maar niet met het idee om het werk over te nemen. Want dan haal je de dynamiek eruit. Het ging meer om het in kaart brengen, coördineren. De behoefte aan dialoog is nu grotendeels weggeëbd. Het gaat weer over de normale dingen des levens, over de normale huis, tuin en keukentaferelen van mensen en hun omgeving. Dat komt ook doordat Mohammed B. openlijk zegt dat hij de moord bewust, willens en wetens heeft gepleegd. Als hij nog eens vaag zou lopen doen, dan zou het misschien anders liggen.

Dialoog om de dialoog is niet interessant, het moet een functie hebben. Het moet leiden tot wederzijds begrip, tot gedeelde waarden. Over normen en waarden gesproken: ik vind die hele discussie verschrikkelijk *over-rated*. Uiteindelijk deelt ieder mens basale normen en waarden: veiligheid, op economisch, sociaal en fysiek vlak. Een goed leven, een goede buurt, een goede woning, toekomst voor je kinderen: die waarden kennen echt geen kleur, of je nou zwart, wit of groen bent. Benadruk dat nou, denk ik wel eens, in plaats van te focussen op de verschillen. Er is geen migrant naar Nederland gekomen om te zien dat z'n kind in de gevangens komt, dat het een crimineel, terrorist of moordenaar wordt. Breng me een migrant die dat zegt, en ik zal 'm eigenhandig het land uitgooien.'

In Rotterdam wordt stevig gediscussieerd over segregatie en spreiding van allochtone en autochtone bewoners in wijken en op scholen. Moet ook Amsterdam nadenken over gedwongen spreiding?

'Ik vind niet dat je kinderen in busjes heen en weer moet rijden. Maar waar je de mogelijkheid hebt, moet je de witte en de zwarte vlucht tegenhouden. Ik ben zelf opgegroeid in de Rivierenbuurt, heb altijd veel "witte vrienden" gehad. Daar heb ik veel profijt van gehad, omdat ik zo in staat was om beide werelden echt goed te leren kennen. Als je nu in de Indische Buurt of in Amsterdam-West opgroeit, dan is dat anders. In Zeeburg hebben we sinds kort een Meldpunt Schoolkeuze, waar ouders elkaar kunnen vinden als ze hun kind wel naar een school in de buurt willen sturen, maar niet als enige. Zodat witte kinderen met z'n tienden tegelijk naar een klas op een zwarte school kunnen, of andersom. Ook hebben we beleid voor hoe scholen kinderen aannemen. Anders omgaan met wachtlijsten, ervoor zorgen dat scholen niet zomaar kinderen uit een ander postcodegebied aannemen.

Maar je moet oppassen met deze discussie. Ik heb op een geheel zwarte basisschool gezeten. Is dat nou erg geweest voor mij? Nee. Zes jaar lang heb ik twee curricula gevolgd, een Arabisch-Marokkaans curriculum en het Nederlands curriculum. Het heeft me niet bepaald belemmerd in mijn ontwikkeling.'

Als je kijkt naar de discussie in de Rotterdamse PvdA: gedwongen spreiding, geen vrouwen met hoofddoek achter de loketten bij gemeentelijke diensten. Hoe voel jij je daarbij, actief in een partij waar dit soort voorstellen worden gedaan?

'Inderdaad voel ik me niet altijd thuis in mijn partij. Gelukkig maar, stel je voor dat we het altijd eens zouden zijn. Als ik luister naar die discussie over het dragen van hoofddoekjes in publieke functies, dan denk ik: sorry hoor! Eerst vraag je aan mensen om zich aan te passen en mee te doen. Dan gaan vrouwen naar school, halen ze diploma's, komen ze op de arbeidsmarkten op zoek naar een baan, en krijgen ze te horen: je moet je hoofddoek afdoen. Waar slaat dat op? En ik zeg dat niet omdat ik zelf een hoofddoek draag, maar omdat ik het belachelijk vind. Alsof het dragen van een hoofddoek iets afdoet aan iemands intellectuele capaciteiten. Ik vind het zo bekrompen. Het is de hijgerigheid van de discussies van de afgelopen jaren: moslims zijn een probleem.'

Wat vond je van de Ayaan Hirsi Ali's film Submission?

Eigenlijk vond ik het wel een mooi stukje kunstwerk. Meer niet. Gewoon een kunstwerk. Niets politieks. Ik zag er geen boodschap in. Wel dacht ik bij mezelf: hier bereik je dus niets mee, het heeft eerder een averechts effect. Ik vraag me wel eens af wat ze eigenlijk wil. Of je bent filmmaker en opiniemaker, of politica. Als politica heb je de taak om problemen aan te pakken en daarbij de beste strategie te kiezen. Voor haar zijn nu alle deuren dichtgegooid. Er is geen moslim die nog met haar wil praten, geen moslimorganisatie die nog bereid is kritisch te kijken naar het eigen doen en laten.'

Geloof je dat ze oprecht strijdt voor het lot van islamitische vrouwen?

'Ja. Alleen doet ze het op de verkeerde manier. Omdat ze geen enkel benul heeft van de islamitische vrouwen waar ze het

over heeft. Ze woont tien jaar in Nederland, terwijl de meeste van de moslimvrouwen hier al dertig of veertig jaar wonen. Soms vraag ik me af of ze echt weet welke vragen er spelen. Ik weet namelijk dat ook voordat ze bedreigd werd, ze vaak werd uitgenodigd door moslimorganisaties, en dat ze dan vaak niet kwam. Ga dan gewoon! En kom niet met je eigen agenda, maar hou je mond en luister. Om misschien wel *enlightened* te raken door de kracht van die vrouwen zelf.

Ik geloof in haar goede bedoelingen, dat ze wil dat vrouwen zich emanciperen. Maar er zit bij haar ook iets van het verwerken van persoonlijke trauma's. Ik wil haar best het voordeel van de twijfel geven als ze gaat voor de inhoud. Maar met haar werkwijze laat ze dat niet echt zien. Want wat heeft ze nu echt gedaan voor moslimvrouwen in de tijd dat ze in de Tweede Kamer zit?

Als het gaat om het geven van een zelfstandige verblijfstatus aan vrouwen die van hun man scheiden en minder dan drie jaar getrouwd zijn, dan stemt ze tegen. Meer geld voor de blijf-van-mijn-lijfhuizen? Ayaan Hirsi Ali stemt tegen. Of kijk naar de nieuwe wet die kinderopvang regelt. Het zijn haar coalitiepartners die deze belachelijke wet aannemen, die vrouwen weer terug het huis in dwingt omdat het anders te duur wordt. Dan denk ik: wat ben je daar dan aan het doen? Het klinkt misschien een beetje vreemd, maar tegelijkertijd heb ik ook een soort van zustergevoel, ik maak me wel zorgen om haar. Ze gaat door een diep dal in deze periode. Inhoudelijk zijn we het op veel punten oneens, maar als dit oprecht haar strijd is, dan is het ook mijn strijd. Maar dan wel op een nette manier die bovendien effectief is, die op lange termijn meer oplevert.'

Ook jij bent bedreigd en een tijdje bewaakt na de moord op Van Gogh. Hoe was dat?

'Het was heel zwaar. Plotseling wordt je agenda helemaal nageplozen, bekijken ze van tevoren iedere plek waar je heen gaat. Ik moest m'n weekend gaan plannen, terwijl ik dat nooit doe, ik leef de hele week al met mijn agenda. Je raakt plotseling je onafhankelijkheid kwijt. Terwijl je bijna tien jaar op jezelf woont, gewend bent om lekker te doen waar je zin in hebt. Als ik 's avonds om elf uur thuis kwam en zin kreeg om nog een shoarmaatje te halen, trok ik m'n gympen aan, petje op en even naar buiten. Dat kon niet meer. Het allerergste was dat ik de vrijheid in m'n hoofd kwijt raakte. Vooral ook omdat ik niet wist uit welke hoek de bedreigingen kwamen. Je loopt dan het risico alles negatief te gaan zien. Als iemand een glimlach liet zien, dacht ik: ja, je lacht nu wel naar me, maar misschien ben jij het wel die me bedreigt. Terwijl ik normaal gesproken helemaal geen wantrouwend type ben, ik ben altijd heel joviaal en open. Ik kreeg het advies om publiekelijk niets te zeggen, want alles zou een tegenreactie kunnen oproepen. Ik heb vaak op de bank gezeten en op televisie discussies aangehoord, dat ik gewoon jankte van frustratie. Dat ik dacht: daar had ik aan mee moeten doen. Ik vond dat heel erg. Na elf september was het een van de moeilijkste momenten die ik heb meegemaakt.'

Maakt zo'n periode je ook sterker, heb je er meer vechtlust van gekregen?

'Ja en nee. Het zijn hele moeilijke maanden geweest. Wat ik heb gedaan is gewoon doorwerken. Niet zeiken en zeuren, als een echte calvinist, een echte PvdA'er, opgegroeid met het

arbeidsethos van mijn vader die zei: je komt hier naar Nederland voor twee dingen. Of je gaat naar school, of je gaat naar je werk. Maar we gaan niet luieren. Achteraf gezien had ik dat misschien anders moeten doen, want daardoor kwam de klap achteraf. Toen pas drong het besef door van wat zoiets emotioneel en fysiek met me had gedaan. Het wantrouwen, soms bang zijn. Zo heeft het lang geduurd voordat ik 's avonds weer van m'n werk naar huis durfde te lopen. Al met al heeft het bij mij veel stuk gemaakt.

Maar ik ben een politiek dier. Ik heb overal wel een mening over én ik vind dat je er ook wat aan moet doen. Niet lullen maar poetsen. Mouwen opstropen en aan de slag. Dat zal ik altijd wel blijven doen. Iets kunnen doen voor de samenleving, m'n verantwoordelijkheid nemen, daar ligt mijn motivatie. Die drijfveer heeft ervoor gezorgd dat ik de afgelopen maanden mijn werk bleef doen. Maar het was heel zwaar, omdat ik me niet veilig voelde, ook emotioneel gesproken.'

'En ik dacht: moet je eens kijken hoe er over jou en je achtergrond wordt gesproken. We worden geacht als "allochtoon" om ons aan te passen, om mee te doen aan de samenleving. Dan doe ik dat en moet ik me vervolgens verantwoorden als een of andere randdebiel van een Mohammed B. Theo van Gogh neerschiet. Waarom? Waarom is mij dat niet gevraagd toen Volkert van der Graaf Pim Fortuyn had neergeschoten? Waarom wel bij Mohammed B.? Wat is hij van mij? Hij is m'n broer niet. Hij is m'n vader niet. Hij is m'n zoon niet. Hij is niets van me!

Dat collectivisme, dat vind ik erg. De Nederlander is altijd een

individue, die mag je nooit aanspreken op het gedrag van een andere Nederlander. Maar de Turk, de Marokkaan, de arabier; moslims, die moet je vooral aanspreken op het gedrag van anderen uit hun gemeenschap. In Nederland wordt met twee maten gemeten. Absoluut. Dat zal ik ook heel lang blijven vinden, niemand die het uit mijn hoofd kan praten. Ik voel me dan soms niet thuis hier, terwijl ik verdomme geboren en getogen ben in Amsterdam Oost, achter de Dappermarkt. Niemand die dat ziet, niemand die dat erkent.

Ik heb nu tweeëneenhalf jaar in het dagelijks bestuur van stadsdeel Zeeburg gezeten met drie witte mannen die allemaal buiten Amsterdam zijn geboren. En zij worden beschouwd als autochtoon, ik als allochtoon. Toen ik hiervoor in de gemeenteraad zat, was ik van de hele PvdA-fractie de enige geboren en getogen Amsterdamse! Maar toch blijf ik de allochtoon. Het maakt de strijd lust alleen maar sterker. Niet alleen voor mezelf, maar ook voor het nageslacht. Tien jaar geleden, toen ik studeerde, ben ik politiek actief geworden. Ik wilde dat de generatie na mij niet meer mee hoefde te maken dat ze zouden worden aangesproken op het gedrag van iemand anders met dezelfde etnische achtergrond. Dat ze de kracht en de mogelijkheden zouden hebben om in de eerste plaats een individu te zijn. We zijn tien jaar verder en kunnen concluderen dat het weinig heeft uitgehaald, het is zelfs erger geworden. Dat was mijn grootste teleurstelling na de moord op Van Gogh.'

Toch zit jij nu in deze functie, dat was tien jaar geleden toch ondenkbaar?

'Ja, dat is waar. Ik ben ook geen pessimist, voor alle duidelijkheid. Ik ben *pissed-off*, maar niet pessimistisch. Anders was ik allang gestopt, om kinderen te krijgen of zo. Ik ben van nature een optimistisch mens. En ik zie ook vooruitgang op sommige vlakken. Maar af en toe is het goed om even stil te staan hierbij. We hadden het net over een speciale periode, waarin ik het echt moeilijk heb gehad. Daar kwam ook nog eens een bestuurscrisis bovenop. Het gaat me om het persoonlijke niveau. In de situatie waarin ik zat, moest ik heel diep bij mezelf terug gaan, en tegen mezelf zeggen: oké, het is jouw stad, jouw land, daar moet je wat mee. Dus ga ik door. Ik heb al zoveel barrières in mijn leven geslecht om er nu mee te stoppen. *I'll never give up.*

Pieter van Dijk is politicoloog.

Geheimen van jongeren

Tom Frijns
Geboren te Heerlen, 27 Mei 1974
Proefschrift:
Keeping Secrets : Quantity, Quality and Consequences. – (Dissertatiereeks Kurt Lewin Instituut ; 2004–15)
Promotie: VU, 22 februari 2005
Promotor: prof. dr. P.A.M. van Lange, co-promotor: dr. C. Finkenauer

Tom Frijns

Geheimen hebben een slechte reputatie. Mensen met een geheim wordt vaak aangeraden het openbaar te maken en op televisie worden we doodgegooid met talkshows waarin de gasten ertoe worden aangezet al hun geheimen op tafel te gooien. Ook wetenschappelijk onderzoek schetst een nogal problematisch beeld van geheimen. Enerzijds wordt het hebben van geheimen in verband gebracht met allerlei nadelen, waaronder lichamelijke klachten, stress en neerslachtigheid. Anderzijds blijkt het praten over emotionele en traumatische ervaringen positieve effecten te hebben. Dit heeft geleid tot de algemeen geaccepteerde conclusie dat geheimen slecht voor je zijn. Maar is elk geheim per definitie slecht, en maakt het uit in welke mate iemand geheimen houdt? Deze vragen stonden centraal in het onderzoek waarop ik onlangs aan de Vrije Universiteit ben gepromoveerd.

In samenwerking met dr. Catrin Finkenauer heb ik de afgelopen drie jaar onderzocht welke gevolgen jongeren ondervinden van het hebben van geheimen. Deze samenwerking ontstond toen ik via via vernam dat Catrin op zoek was naar een promovendus voor een onderzoeksproject naar geheimen. Mijn aanvankelijke nieuwsgierigheid naar dit mysterieuze onderwerp werd na mijn kennismaking

met Catrin al snel omgezet in regelrecht enthousiasme, en sindsdien trachten wij de geheimen van geheimen te ontrafelen. Hiervoor hebben wij in verschillende onderzoeken twee maal in een schooljaar vragenlijsten voorgelegd aan in totaal bijna 2000 middelbare scholieren, in leeftijd variërend van 11 tot 18 jaar. Bij twee onderzoeken zijn ook de ouders van deze scholieren betrokken. In ons onderzoek hebben we hoofdzakelijk gekeken naar twee aspecten van het hebben van geheimen: naar de gevolgen van twee verschillende typen geheimen en naar de mate waarin jongeren geheimen houden voor hun ouders.

Individuele en gedeelde geheimen

In ons onderzoek hebben we een onderscheid gemaakt tussen geheimen die jongeren helemaal voor zichzelf houden, zogenaamde individuele geheimen, en geheimen die ze met minstens één andere persoon gedeeld hebben. Het bleek dat gedeelde geheimen veel vaker voorkomen dan individuele geheimen. Maar liefst 70 procent van de jongeren gaf aan een gedeeld geheim te hebben, terwijl slechts 34 procent een individueel geheim had. Bovendien bleek, in overeenkomst met eerder onderzoek, dat het hebben van

een individueel geheim samenhangt met problemen als lichamelijke klachten, lagere zelfwaardering, neerslachtigheid en eenzaamheid. Het hebben van een gedeeld geheim hangt daarentegen niet samen met deze problemen, maar draagt bij aan sociale vaardigheid. Jongeren zijn sociaal vaardiger wanneer zij een gedeeld geheim hebben. Jongeren met een individueel geheim komen er dus nogal bekaaid vanaf in vergelijking met hun leeftijdsgenoten die geen individueel geheim hebben, terwijl jongeren met een gedeeld geheim hiervan alleen voordelen lijken te ondervinden. Bovendien bleek dat het delen van een individueel geheim samenhangt met een afname in de mate waarin jongeren problemen ondervinden. Jongeren die aan het begin van het schooljaar een individueel geheim hadden, maar dit geheim aan het einde van het schooljaar inmiddels met iemand hadden gedeeld, voelden zich op dat moment beter dan aan het begin van het jaar.

Sekseverschillen

Er kwamen in dit onderzoek ook enkele sekseverschillen naar voren. Zowel individuele als gedeelde geheimen komen vaker voor onder meiden dan onder jongens. Dit verschil is met name bij gedeelde geheimen opvallend; ruim 82 procent van de meiden had een gedeeld geheim, tegenover 54 procent van de jongens. Daarnaast waren de verbanden tussen het hebben van een individueel geheim en psychosociale problemen, en tussen het hebben van een gedeeld geheim en sociale vaardigheid, sterker onder meiden dan onder jongens. Het lijkt er dus op dat geheimen een belangrijkere rol spelen in het leven van meiden dan dat van jongens. Meiden lijken kwetsbaarder voor de negatieve gevolgen van het hebben van een geheim, maar profiteren ook meer van het delen van een geheim.

Ouders

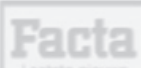
Het onderwerp van de geheimen van jongeren varieerde enorm. Hoewel negatieve onderwerpen als gevoelens van onzekerheid, zelfmoordgedachten en negatieve seksuele ervaringen de boventoon voerden, werden ook positieve onderwerpen als verliefdheid regelmatig genoemd. Van belang voor ons onderzoek was met name dat de onderwerpen niet verschilden tussen individuele en gedeelde geheimen, en het dus onwaarschijnlijk is dat de verschillen

die wij vonden veroorzaakt worden doordat geheimen over bepaalde onderwerpen eerder gedeeld worden met anderen. Jongeren delen hun geheimen hoofdzakelijk met elkaar. Dat wil zeggen met hun beste vriend of vriendin of met andere vrienden. Daarnaast worden ook regelmatig hun ouders of andere familieleden in vertrouwen genomen. Buiten deze kring van intimi worden geheimen nauwelijks gedeeld.

Naast het hebben van individuele geheimen bleek ook de mate waarin jongeren geheimen hebben voor hun ouders samen te hangen met psychosociale problemen. Jongeren die veel geheimen hebben voor hun ouders bleken een lagere zelfwaardering te hebben, neerslachtiger te zijn, meer stress te ervaren, meer agressief en delinquent gedrag te vertonen en minder zelfcontrole te hebben dan hun leeftijdsgenoten die in mindere mate geheimen houden voor hun ouders. Bovendien voorspelde de mate waarin ze geheimen hebben voor hun ouders deze psychosociale problemen over langere tijd. Dat wil zeggen dat jongeren die aan het begin van het schooljaar aangaven veel geheimen voor hun ouders te hebben, ook aan het einde van het schooljaar meer problemen ondervonden, ongeacht de mate waarin ze aan het begin problemen ondervonden.

Ouders lijken het geen fijn idee te vinden dat hun kind geheimen voor ze heeft. De mate waarin ouders vermoeden dat hun kind geheimen voor ze heeft, hing samen met negatiever opvoedingsgedrag jegens het kind. Hoe meer ouders menen dat hun kind geheimen voor ze heeft, hoe minder acceptierend en ondersteunend ze zich naar hun kind toe gedragen. Het lijkt er dus op dat het gedrag van ouders minder onvoorwaardelijk is dan je zou denken. Wanneer ze denken dat hun kind geheimen heeft, lijken ze enigszins gekwetst te reageren en zich terug te trekken uit de relatie. Opmerkelijk is dat deze samenhang onafhankelijk is van de mate waarin het kind daadwerkelijk geheimen voor ze heeft. Ongeacht het waarheidsgehalte van hun vermoedens lijken ouders er dus gevoelig voor wanneer hun kind iets voor ze achter lijkt te houden.

Samenvattend blijkt uit mijn promotieonderzoek dat veel geheimen voor ouders houden en geheimen helemaal voor jezelf houden tot problemen kan leiden. Toch is de negatieve reputatie van geheimen niet helemaal terecht. Het is niet noodzakelijkerwijs slecht om geheimen te hebben, zolang ze maar met iemand gedeeld worden. Zulke gedeelde geheimen zouden zelfs positieve sociale gevolgen kunnen hebben.

E-MAIL NIEUWSBRIEF FACTA/MAATSCHAPPIJWETENSCHAPPEN

voor het laatste nieuws

HTTP://WWW.MAATSCHAPPIJWETENSCHAPPEN.NL

Inhoud

Aflevering 2004

Index 1993-2004

Jrg. 2004

Jrg. 2003

Jrg. 2002

Auteursinformatie

Abonneren

Advertenties

Inspiratie

Agenda

Gemeenten

Instellingen

Instituten

Internethorren

M&T / Software

Netwerken

Overheid

Informatie

Sociale pijn bestaat, maar zien wij dat wel onder ogen?

Henk de Vos

Stel u wordt buitengesloten. Waarschijnlijk kent u dat. Van vroeger, op het schoolplein. Of van korter geleden, toen u merkte dat vrienden zonder u te vragen samen iets hebben ondernomen. Hoe zou u zich daar bij voelen? En wat zou er op dat moment in uw hersenen gebeuren?

Dat is onderzocht. Eisenberger, Lieberman en Williams lieten vrijwilligers in een fMRI scan 'Cyberball' spelen. Op een beeldscherm waren links- en rechtsboven twee andere spelers als cartoonfiguren te zien, voorzien van namen. Onder in het beeld was een arm te zien, met de naam van de vrijwilliger. Iedereen dacht dat de twee cartoonfiguren door andere vrijwilligers werden bestuurd, maar in werkelijkheid was dat een computerprogramma. In de eerste fase van het onderzoek (in elke fase werd een scan gemaakt) kon je, zogenaamd doordat de apparatuur haperde, alleen toezien hoe de andere twee een bal naar elkaar 'wierpen'. In de tweede fase speelde je mee, door ontvangen ballen naar een andere speler te werpen door een van twee knoppen in te drukken. In de derde en laatste fase werd aanvankelijk met zijn drieën gespeeld, maar op een gegeven moment gooiden de andere spelers de bal alleen nog naar elkaar en werd de proefpersoon dus buitengesloten. Dit gebeurde zonder aankondiging of toelichting. In de eerste fase sta je zogezegd aan de kant, maar door een niet-sociale oorzaak ('impliciete uitsluiting'), in de tweede fase doe je mee ('insluiting') en in de derde fase wordt je aan de kant gezet ('expliciete uitsluiting').

Gedurende de expliciete uitsluiting was een hersengebied actief dat ook door fysieke pijn wordt geactiveerd. Dit gebied wordt gezien als een alarmeringssysteem. Ons hechtings-systeem, dat ons ertoe aanzet om met anderen verbonden te zijn, lijkt gebruik te maken van hetzelfde alarmeringssysteem dat ons waarschuwt voor fysiek gevaar. Kennelijk is sociale pijn neuroanatomisch hetzelfde als fysieke pijn. Wij zijn nu eenmaal sociale dieren. Vrijwilligers met meer activering van dit gebied gaven, zoals verwacht, ook meer aan zich slecht te hebben gevoeld.

Daarnaast waren twee andere gebieden actief waarvan bekend is dat ze dat zijn als we bewust proberen om pijn en negatieve gevoelens te reguleren. Dat lukte ook in zekere mate, want meer activiteit van deze gebieden ging samen met minder activiteit van dat alarmsysteem en met minder een vervelend gevoel.

Dat sociale pijn fysieke pijn is, lijkt mij al veel stof tot nadenken. Voor psychologen, maar toch vooral ook voor sociologen. Maar er komt nog iets bij. Wat gebeurde er tijdens de impliciete uitsluiting? Je kijkt toe wat anderen samen doen, maar je bent niet uitgesloten of afgewezen. Er is nog even iets mis met de techniek. Niets aan de hand, zou je denken. Toch was ook gedurende deze fase dat alarmeringsgebied actief. Of dat ook met vervelende gevoelens gepaard ging, weten we niet, omdat die vraag niet gesteld is. Maar het verschil met de expliciete uitsluiting was dat die twee reguleringsgebieden niet actief waren. De uitsluiting werd door het alarmsysteem wel geregistreerd, maar dit leidde niet tot bewuste aandacht en een zelf-reguleringsreactie. Het slechts

toezien hoe anderen iets samen doen, doet wel pijn, maar dit blijft onder de drempel van het bewuste.

Ander onderzoek wijst in dezelfde richting. Baumeister, Twenge en anderen manipuleerden uitsluiting door proefpersonen te vertellen dat ze opvallend weinig door anderen waren uitgekozen. Of ze gaven hun de (gefingeerde) uitslag van een persoonlijkheidstest, uitwijzende dat zij in de toekomst veel alleen zouden zijn. Uitsluiting (feitelijke en voorspelde) bleek allerlei effecten te hebben in vergelijking met insluiting en met de confrontatie met een andere negatieve toekomstvoorspelling. De uitgesloten presteerden slechter op een intelligentietest, vertoonden meer irrationeel en zelf-destructief gedrag, hadden meer een verstoorde tijdswaarneming, vonden het moeilijker om over de toekomst na te denken, vonden minder dat het leven zin heeft en waren lethargischer. Weer: op zich al genoeg om over na te denken. Maar het opvallende was dat de uitgesloten niet afweken op vrijwel alle vragen naar hun emotionele toestand of stemming. De onderzoekers begonnen te denken dat de uitsluiting zo bedreigend is dat mensen proberen zich van hun emoties af te sluiten. Hoe doe je dat? Door te proberen om je minder van jezelf bewust te zijn. Of dat zo was, werd op een ingenieuze manier getoetst. De proefpersonen werden verzocht om, na het experiment, even te wachten in een kamer waar twee stoelen stonden, waarvan één tegenover een spiegel. De uitgesloten kozen significant vaker de andere stoel.

Bedreiging van gemeenschap creëert dus sociale pijn en dat is niet een metafoor. We gaan intellectueel minder presteren en gedragen ons minder effectief. Maar we proberen er niet aan te denken en dat doen we door ons minder van onszelf bewust te zijn. Je zou zeggen, dat kan niet gezond zijn. Dat is het ook niet, want het is bekend dat een tekort aan gemeenschap "stress" veroorzaakt en dat die de kans op ziekte verhoogt.

Hier moet een taak voor sociologen liggen. Want als gemeenschap précair is, hebben mensen daar last van, maar ze proberen dat te ontkennen. (Waarschijnlijk reageren we anders op een financieel verlies dan op een sociaal verlies en overschatten we daardoor het belang van geld!) Welnu, iemand moet het zeggen. Tussen 1975 en 2000 nam de tijdsbesteding aan (huiselijke) sociale contacten met 20 procent af. En nam het televisiekijken met tegen de 22 procent toe, dus het kijken naar wat anderen doen in plaats van meedoen met anderen. Waarschijnlijk nam daardoor onze sociale pijn toe, gingen onze intellectuele prestaties achteruit en werd ons gedrag minder effectief. En hebben we onze handen vol aan het ontkennen van dit alles.

Als er ergens een belangrijke taak voor sociologen ligt, dan is dat hier. De vraag of gemeenschap afneemt of dat dat "wel meevalt", is een dringende vraag. Meer kennis over het verband tussen gemeenschap en gezondheid is hoognodig. Aan meer inzicht in hoe gemeenschap kan worden bevorderd is grote behoefte.

Gelukkig gaan meer jongeren sociologie studeren. Want er is werk aan de winkel.

h.de.vos@ppsw.rug.nl

Gesignaleerd

René Gabriëls
is verbonden aan de
Faculteit der
Cultuurwetenschap-
pen van de Universi-
teit Maastricht

Het laatste kwartier

Gelijke kansen in het Groninger
onderwijsbeleid in de jaren 1975-
2000

Bob ten Bruggencate

Assen : Van Gorcum, 2005. - 421 p.

- ISBN 90 232 4091 X, €39,50

Misschien is er geen andere stad te vinden waar het meritocratische ideaal van gelijke onderwijskansen zo serieus is genomen als Groningen. Tal van innovatieve ideeën ter bestrijding van de onderwijsachterstand komen uit het hoge noorden. Zo vindt bijvoorbeeld de alom bekende Brede School zijn oorsprong in het Groninger Vensterscholenproject. Bob ten Bruggencate beschrijft hoe het Groningse onderwijsbeleid zich tussen 1975 en 2000 heeft ontwikkeld. In tegenstelling tot de rest van het land wist Groningen door middel van een koersvast onderwijskansenbeleid het gemiddelde niveau in het basisonderwijs te verhogen. Op grond van zijn analyses betoogt Ten Bruggencate dat het onderwijsbeleid alleen succesvol kan zijn wanneer er een gedingen voor de lange termijn is en daaraan handen en voeten wordt gegeven.

Islam und Aufklärung

Geert Hendrich

Darmstadt : Wissenschaftliche

Buchgesellschaft, 2004. - 366 p.

- ISBN 3 534 18400 9, €27,90

In Nederland wordt door intellectuelen als Paul Cliteur en Herman Philipse en politici als Ayaan Hirsi Ali en Geert Wilders maar al te gemakkelijk een tegenstelling geconstrueerd tussen de islam en de Verlichting. Dit is grotendeels te wijten aan intellectuele luiheid en de poging om op een eenvoudige manier electorale winst te behalen. Gelukkig zijn er nog wetenschappers die zich goed verdiepen in de relatie tussen de islam en de Verlichting. Zo heeft Geert Hendrich een doorwrocht en daarom niet minder interessant boek geschreven over deze relatie. Hij doet dat door de ideeën die zowel binnen als buiten de islamitische wereld over de moderniteit zijn ontwikkeld kritisch op een rijtje te zetten. Op een intrigerende wijze laat hij zien hoe de visies over de relatie tussen de islam en de Verlichting door de tijd heen zijn veranderd.

That City is Mine!

Urban Ideal Images in Public Debates and City Plans, Amsterdam & Rotterdam 1945-1995

Cordula Rooijendijk

Amsterdam: Vossiuspers, 2005.

- 474 p. - ISBN 90 5629 382 6,

€23,50

Zelfverklaarde realisten kunnen niet ontkennen dat ideaalbeelden in veel gevallen het kompas zijn voor het gedrag van mensen. Cordula Rooijendijk onderzocht de impact van ideaalbeelden over Amsterdam en Rotterdam tussen 1945 en 1995. Op grond van een nauwgezette analyse van zes cruciale stadsdebatten toont zij hoe mensen hun ideaalbeelden over beide steden articuleren. Daarbij focust zij op twee partijen: stadsintellectuelen en stadsplanners. Zij gaat na in hoeverre stadsintellectuelen de ideaalbeelden en daarmee het beleid van stadsplanners (vooral politici en ambtenaren) hebben invloed. Haar onderzoek laat niet alleen zien dat ideaalbeelden ertoe doen, maar levert ook een kleurrijk beeld op van het veranderde (zelf)beeld van Amsterdam en Rotterdam na de Tweede Wereldoorlog.

Aandacht voor welzijn

Inhoud, omvang en betekenis van de welzijnssector

C.L. van Dam, P.E. Wiebes, Rick

Kwekkeboom

Den Haag : Sociaal en Cultureel

Planbureau, 2005. - 105 p. - ISBN

90 377 0204 X, €12,90

Wat zou er gebeuren wanneer alle vrijwilligers een week zouden staken? Zeker is dat dan de welzijnssector in elkaar zou storten, omdat in deze sector het aantal vrijwilligers een veelvoud is van het aantal betaalde krachten. De overheid trekt nu ruim 4 miljard euro uit voor de welzijnssector, maar zou een veel groter bedrag moeten uittrekken wanneer degenen die bijvoorbeeld in de jeugdhulpverlening, de verslavingszorg en het ouderenwerk voor niets werken er de brui aan zouden geven. Het harde werk dat deze vrijwilligers in nauwe samenwerking met betaalde krachten verrichten past niet bij het

softe imago van de welzijnssector. Hopelijk draagt dit boek bij aan het deconstrueren van allerlei vooroordelen over deze sector. Het biedt in elk geval een helder overzicht van de grote diversiteit aan waardevolle activiteiten die binnen de welzijnssector plaatsvinden.

Nationalism

History and Theory

Paul Lawrence

Harlow : Pearson/Longman, 2005.

- 245 p. - ISBN 0 582 43801 2,

\$24.-

De laatste jaren zijn in Nederland steeds meer nationalistische geluiden te horen. Het verlangen naar een gemeenschap van mensen met dezelfde culturele identiteit, het assimilatiebeleid van de regering en het pleidooi voor meer patriottisme zijn daarvan duidelijke tekens. Maar ook elders in Europa hoort men steeds vaker nationalistische geluiden. Voor een vruchtbare discussie over het nationalisme is het van groot belang terug te gaan in de geschiedenis, aldus Paul Lawrence. Diens kritische reconstructie van het nationalisme is verhelderend en komt de theorievorming over dit fenomeen ten goede.

Werken aan de grens

De spanning tussen diversiteit en duurzaamheid

Jozef Keulartz

Nijmegen : Radboud Universiteit,

2005. - 31 p. - ISBN 90 809382 1

9, €4,50

"Hoe is communicatie en coöperatie ten behoeve van een duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen mogelijk tussen groepen en gemeenschappen met uiteenlopende ethische visies en morele vocabulaires?" Met deze vraag verwoordt Keulartz in zijn oratie het spanningsveld tussen diversiteit en duurzaamheid. Hij zoekt de oplossing voor dit spanningsveld in het grensverkeer. Hieronder verstaat hij constructieve pogingen om over de grenzen tussen verschillende groeperingen heen tot vormen van communicatie en coördinatie te komen. Alleen een pragmatische invulling aan dit grenswerk biedt soelaas, aldus Keulartz. Zeker nu weer het besef groeit dat de milieuvervuiling catastrofale gevolgen kan hebben, loont het de moeite om het vertoog van de nieuwbakken Nijmeegse hoogleraar te lezen.

De Europese Unie is een 'economische gigant en een politieke dwerg', zo duidde de Finse premier Lipponen haar eens kernachtig. De huidige Europese integratie is vooral een neoliberaal economisch project, waarin de wensen en mogelijke mobiliteit van consumenten en ondernemers belangrijke uitgangspunten vormen. Dat is opvallend, want de landen die na de oorlog begonnen met Europese samenwerking hadden geen liberale traditie op economisch gebied. De periode na de Tweede Wereldoorlog was de periode van de opbouw van de verzorgingsstaten. Veel voortrekkers van de Europese integratie waren sociaal-democraten, die er in hun achterhoofd federalistische ideeën op nahielden. Maar van dat Europees sociaal beleid is tot nu toe weinig terechtgekomen. Toch zijn sociaal-democraten bij alle verdragen en beslissingen sterk betrokken geweest.

Het politiek en theoretisch tekort van op het gebied van het sociaal Europa

Meike Bokhorst

Voor de naoorlogse generatie politici was economische integratie een middel voor politieke doelen: het voorkomen van oorlog door het Duitse militaire en industriële overwicht onder te brengen bij een bovennationale instituut (de EGKS) en het voorkomen van een Russische, communistische overheersing door het instabiele en bankroete Europa politiek en economisch te versterken. Maar de Europese integratie is zich blijvend gaan kenmerken door negatieve integratie en protectionisme: het opheffen van interne handelsbarrières, het verbieden van overheidsinterventies in de economie door lidstaten en het afschermen van de interne markt voor goedkopere landbouwproducten uit de derde wereld. Deze nega-

tieve integratie bleek succesvoller en kon zich uitbreiden, omdat het politiek minder controversieel was dan positieve integratie, zoals keynesiaanse overheidsplanning en macro-economische politiek.

Politiek tekort

Economische integratie is ook een belangrijke voorwaarde voor sociale politiek. Dankzij de interne markt is de Europese welvaart toegenomen met 877 miljard euro en ongeveer 2,5 miljoen banen. Mede daarvan wordt de verzorgingsstaat gefinancierd. Maar de interne markt heeft zich dusdanig ontwikkeld dat het een bedreiging is gaan vormen voor de sociale

de sociaal-democratie

politiek. Het proces van Europese integratie kenmerkt zich door de overdracht van economische en monetaire bevoegdheden van nationaal naar Europees niveau. Voor de sociale politiek hebben lidstaten die toestemming niet verleend. Daardoor is het basisprincipe van de naoorlogse verzorgingsstaten – het evenwicht van sociale en economische bevoegdheden op nationaal niveau – ontkoppeld. In de nieuwe hiërarchie dicteert de Europese monetaire politiek de grenzen van de nationale sociale politiek.

Het is een erkend probleem dat nationale staten meer aan democratische bevoegdheden hebben verloren dan er op Europees niveau is teruggekomen (het democratisch tekort). Wanneer de aandacht zich op de inhoud van de politiek richt,

blijkt dat de nationale regeringen door Europese integratie ook meer politieke sturingsinstrumenten hebben verloren dan er op Europees niveau is teruggekomen. Dit politiek tekort is een veel minder besproken en bekritiseerde ontwikkeling. Het politiek tekort op het gebied van het sociaal Europa is te definiëren als het verlies aan politieke sturing op het gebied van het sociaal beleid door de ontkoppeling van sociaal-economische bevoegdheden op nationaal niveau.

Het democratisch tekort is uiteindelijk voor alle partijen in min of meer gelijke mate een probleem. Het politiek tekort is echter een veel relatiever begrip en raakt lang niet alle partijen. Hoewel liberale partijen als de VVD steevast het sterkste eurosceptische geluid laten horen, profiteren zij zowel in ide-

ologisch opzicht als in de praktijk het meest van de Europese ontwikkelingen. Voor de sociaal-democratie lijkt het politiek tekort wel een probleem. De regels van de vrije markt kunnen leiden tot een toenemende veramerikanisering van bijvoorbeeld het zorgstelsel en de loonafspraken. Het Scandinavisch, continentaal, Oost-Europees en Zuid-Europees sociaal model worden mogelijk geminimaliseerd tot het Angelsaksische model.

Theoretisch tekort

Hoewel het sociale Europa een essentieel onderdeel uitmaakt van het sociaal-democratisch gedachtegoed zijn er weinig sterk uitgewerkte documenten van de Europese sociaal-democraten te vinden over het Europees sociaal model. Er zijn veel algemene losse folders en kortere essays over het sociale Europa, maar een uitgesproken visie op het Europees sociaal model, een richtinggevend rechtvaardigheidsprincipe of een beeld van het einddoel van de Unie spreekt daar niet uit. Naast een politiek tekort kampt de sociaal-democratie dus met een theoretisch tekort. Het theoretisch tekort is te definiëren als het gebrek aan gemeenschappelijke visie op de politiek sturing van het sociaal beleid waardoor geen alternatief geboden kan worden voor de neoliberale politiek van de interne markt, met als gevolg dat toenemende Europese economische integratie en het behoud van de nationale verzorgingsstaat twee tegenstrijdige principes worden.

De crisis van de Europese verzorgingsstaat is weliswaar een veel besproken thema, maar het perspectief in de discussie is overwegend nationaal. Dat is ten onrechte, want de problemen strekken zich over de landsgrenzen uit. Als gevolg van Europese integratie kunnen sociale problemen in de ene staat zoals de pensioenfinanciering door de toegenomen onderlinge verbondenheid ook gevolgen hebben voor andere staten. Verstrekken en minder vrijblijvend zijn de gevolgen van de richtlijnen van de interne markt, bijvoorbeeld de nieuwe richtlijn voor de diensten in de interne markt, die de Commissie op 13 januari 2004 voorstelde. Deze richtlijn dient ervoor om belemmeringen weg te halen voor het vrije verkeer van diensten als de handel, de bouw, toerisme, uitzendbureaus. Een proces dat is ingezet om administratieve lasten te verminderen, dreigt uit te monden in een proces van liberalisering, wanneer blijkt dat de richtlijn ingrijpende gevolgen heeft voor sectoren op het grensgebied tussen sociale en economische activiteiten. De publiek-private sector: de sociale economie, de onderwijssector, diensten van algemeen belang en de cultuursector.

Verklaringen voor de tekorten

Er zijn drie verklaringen te geven voor het politiek en theoretisch tekort van de sociaal-democratie op het gebied van het sociaal Europa. Een eerste verklaring van denkers als Ralf Dahrendorf luidt dat de sociaal-democratie kampt met algehele stuurloosheid, een gebrek aan theorie en een identiteitscrisis. Dit is de meest fatalistische verklaring. Behalve dat het geen oplossing biedt, levert het onvoldoende overtuigende argumenten waarom de identiteitscrisis onoverkomelijk en uniek voor de sociaal-democratie zou zijn. Doordat het belang van (een holistische) theorie enigszins overgewaardeerd wordt, is

er te weinig aandacht voor pluriformiteit van oplossingen en vernieuwing vanuit de sociaal-democratische praktijk.

Een tweede verklaring is dat sociaal-democraten in theorie nog wel sociaal-democratische idealen verkondigen, maar vervolgens door de praktijk gedwongen worden neoliberaal te handelen door de dominante neoliberale consensus en neoliberale globalisering. Deze verklaring onderschat het door sociaal-wetenschappersesignaleerde vermogen van de politiek op allerlei bestuursniveaus om eigen beleid te voeren. De politiek is niet machteloos. Bovendien is er altijd een aanzienlijk deel van de sociaal-democratische achterban dat deze veronderstelde neoliberale consensus niet deelt. En daar waar het ontbreekt aan sociaal-democratisch tegenwicht tegen deze consensus, blijkt dat oppositie ook ontstaat vanuit de neoliberale stroming zelf. Consensus is dus een zeer relatief begrip.

Een derde verklaring luidt dat er binnen de sociaal-democratie interne onenigheid is zonder richtingenstrijd, waardoor de theorie vlak en de politiek niet eenduidig is. In tegenstelling tot de andere verklaringen biedt deze derde verklaring een mogelijkheid het theoretisch en politiek tekort te overwinnen: de onenigheid moet worden geëxpliciteerd en omgezet worden in een richtingenstrijd. Democratie bestaat bij de gratie van strijd, dat geldt in zekere mate ook voor partijdemocratie. Wanneer stromingen zichtbaar zijn, verscherpt dat het onderlinge debat en verdwijnt het vlakke, compromisachtige karakter van de sociaal-democratische politiek.

Inhoudelijke strijd

Voor het debat over het sociaal Europa komen drie stromingen in aanmerking:

Geen filosofie: *Niets doen* zodat de toenemende economische integratie en marktwerking leidt tot verlies van sociale politiek in de lidstaten. Dat is de praktijk op dit moment. De ad hoc besluitvorming naar aanleiding van incidenten en actualiteit valt hier ook onder (aanslagen in Madrid, vastlopen van asielprocedures, problemen met de financiering van pensioenen). Conservatieve filosofie: *Integratie verminderen* en nationale beschermingsmaatregelen nemen om de arrangementen van de verzorgingsstaat te behouden. Sociaal-democratische wetenschappers als Fritz Scharpf die de Europese economische integratie een gevaar vinden voor de toekomst van de verzorgingsstaat zien de natiestaat als enige garantie voor sociaal beleid. Politiek wordt dit standpunt veelal gesteund door andersglobalisten en volkspartijen als de SP. Progressieve filosofie: *Integratie uitbreiden* naar de sociale politiek en streven naar meer gelijkwaardigheid van sociaal en economische politiek op Europees niveau. Dat kan zowel door hard law (richtlijnen) als door soft law (open-coördinatie methode, een soort vrijwillige samenwerking tussen lidstaten). Voorstander van hard law is de socialistische oud-voorzitter van de Europese Commissie Jacques Delors. De Belgische sociaal-wetenschapper en Minister van Werk en Pensioenen zaken Frank Vandenbroucke heeft zijn hoop meer gericht op de soft law

De optie 'niets doen' of 'ad hoc integreren' zal het politiek en theoretisch tekort in stand houden of zelfs verergeren. Toch is het belangrijk de optie op te nemen in de analyse van het debat. Het is de optie met de meeste stilzwijgende aanhan-

gers en het is de optie waar de andere twee opties zich tegen afzetten. De gevolgen van deze optie zullen het debat sterk beïnvloeden. Zal de 'race to the bottom' en social dumping alsnog plaatsvinden of zullen de veranderingen toch niet zo heftig zijn?

Het is duidelijk dat de inhoudelijk strijd gaat tussen de conservatieve en de progressieve filosofie. Een conservatieve filosofie die de natiestaat een centrale rol biedt, draagt wellicht bij aan de legitimiteit doordat democratische controle beter mogelijk is. Het is de vraag of die filosofie voldoende effectiviteit oplevert. Een progressieve filosofie die de Europese sociale politiek versterkt, draagt wellicht bij aan de effectiviteit, omdat de economische politiek meer in balans gehouden wordt en op die manier ook de sociale doelstellingen van de Lissabon Overeenkomst kan realiseren. Het is de vraag of die filosofie voldoende legitimiteit oplevert. De Europese politiek is minder democratisch gecontroleerd. Meer en snellere overdracht van bevoegdheden zonder een daadkrachtig en transparant bestuur kan koren op de molen zijn van populistische, nationalistische protestpartijen.

Het is gunstig voor het debat over het Europees sociaal model dat harmonisatie geen dogma meer is. Maar bescherming mag niet het nieuwe dogma worden. Omdat sociaal-democraten met beide methoden uiteindelijk hetzelfde doel nastreven (behoud sociale bescherming in Europa door een effectieve en legitieme sociale politiek), zijn ze niet per definitie strijdig, maar kunnen ze de werking van elkaar versterken. De voor- en nadelen van beide benaderingen moeten in het debat tot uitdrukking komen en de benaderingen moeten ook flexibel en door elkaar heen worden toegepast als dat zinvol is.

Deze kritische en open benadering waarbij geprobeerd wordt na debat het beste van twee methoden te krijgen met als doel de effectiviteit en legitimiteit te maximaliseren, is vanuit pragmatisch oogpunt bevredigend. Maar zolang er niet ook (opnieuw) overeenstemming is over bepaalde waarden waardoor de sociaal-democratie zich in haar politiek laat leiden, blijft het theoretisch tekort gehandhaafd. Welk (eind)doelen dient de Europese integratie? Hoe dient de ontwikkeling van de Europese Unie er op de midden-lange termijn uit te zien? Kan solidariteit alleen gevoeld en dus georganiseerd worden in nationaal verband of ook in Europees verband? Wie het oorspronkelijke Europa-ideaal van 'nooit meer oorlog', 'samen sterk' en 'eenheid in verscheidenheid' realistischer wil benaderen, zal nieuwe waarden en bindingen moeten bedenken om het proces van Europese integratie te legitimeren.

Nationaal debat

De voorwaarden voor zowel het politiek-pragmatische als het politiek-ideologische debat zijn in Europa niet erg gunstig: Europese politiek is consensuspolitiek, ambtelijke voorbereiding staat centraal, wenselijkheid wordt sterk gekoppeld aan haalbaarheid, tegenstelling tussen regering en oppositie ontbreken, door taalbarrières vindt er geen parlementair debat plaats en politieke partijen zijn relatief zwakke coalities.

In plaats van te wachten tot de voorwaarden geschapen zijn om op Europees niveau te debatteren, kan ook geprobeerd worden om het Europees debat zolang vooral op nationaal

niveau tot stand te brengen. Dat kan alleen als politici en media ophouden om nationale en Europese politiek als twee gescheiden werelden te blijven zien. Het politiek en democratisch tekort op Europees niveau is te verminderen, wanneer nationale parlementariërs zich er medeverantwoordelijk voor voelen door zich meer in Europese politiek te verdiepen, meer samen te werken met Europarlementariërs en de nationale bewindslieden vaker en beter te controleren op naleving van Europese afspraken en verplichtingen.

Als controleur van ministers die zowel besluiten nemen in het nationale kabinet als in de Europese Raad van Ministers, kunnen nationale parlementariërs in debatten over economie, de gezondheidszorg, het sociaal beleid, de landbouw, etc., zowel het nationale als Europese perspectief betrekken. Door de Europese ontwikkelingen vroegtijdig in nationale debatten te bespreken, in plaats van Europese besluiten als vaststaande gegevens te beschouwen, heeft het nationale parlement meer invloed, gaat Europa voor de burger meer leven en zal het theoretisch debat over de bevoegdheidsverdeling zich verdiepen. Het debat over de bevoegdheidsverdeling is immers ook een nationaal debat, omdat regeringen er een stem in hebben.

Een moreel appèl op nationale parlementariërs om aandacht aan Europa te besteden is tot nu toe onvoldoende effectief gebleken. Verantwoordelijkheid wordt alleen gevoeld, als die geformaliseerd en voor het publiek zichtbaar gemaakt wordt. Een goede ontwikkeling is daarom de nieuwe grondwet, die zowel de nationale als Europese parlementen meer controle bevoegdheden geeft. Macht en invloed die eens van het nationale politieke niveau naar het Europese ambtelijke niveau zijn verschoven, worden nu van meer nationale en Europese parlementaire controle voorzien. Daardoor neemt zowel de effectiviteit als de legitimiteit toe, het politiek en democratisch tekort van de Unie af.

Als sociaal-democraten op allerlei politieke deeltereinen een duidelijker (gemotiveerde) keuze durven te maken tussen meer nationale of meer Europese politiek, dan houdt dat automatisch een keuze in voor het primaat van de politiek, tegen het democratisch tekort. Het oplossen van een specifiek theoretisch tekort binnen een partij kan bijdragen tot duidelijkere politieke profilering en het inzetten van meer politieke sturings- of beschermingsinstrumenten. Het oplossen van een politiek tekort kan weer het democratisch tekort verminderen.

Meike Bokkorst is politiek filosoof en tijdelijk werkzaam op het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Wegwijzers voor politici

Van Hammoerabi tot heden
Andries Hoogerwerf
Budel : Damon, 2004. – 197 p. –
ISBN 90 5573 5426, €16,90

Als recensent heb je het maar druk met Andries Hoogerwerf. Sinds zijn emeritaat 12 jaar geleden publiceert hij ongeveer elke anderhalf jaar een boek – 'om de verveling te verdrijven', zoals hij zelf ooit zei. Het zijn boeken over grote onderwerpen die hij op een historiserende manier benadert. Bij elkaar gevoegd vormen ze een soort uitgebreide inleiding in de politicologie. Het nadeel is dat ze vaak nogal 'encyclopedisch' zijn. Vooral zijn laatste boek heeft hieronder te lijden. In *Wegwijzers voor politici* behandelt Hoogerwerf de uiteenlopende ideeën die in de loop der eeuwen over de rol van de politicus naar voren zijn gebracht. Het grootste deel van het boek bestaat uit een opsomming van politieke denkers met vaak een overvloed aan citaten. Pas in de laatste twee hoofdstukken gaat Hoogerwerf iets meer analyserend te werk. Na diverse 'rol-modellen' te hebben onderscheiden geeft hij een overzicht van 'min of meer blijvende' opvattingen over de rol van de politicus. Dit zijn vaak zulke open deuren dat ze weinig nut hebben als wegwijzers of inspiratiebronnen voor hedendaagse politici en bestuurders – het doel van deze exercitie. Van Hoogerwerfs pleidooi voor 'welsprekendheid' kunnen hedendaagse politici daarentegen wel iets leren, bijvoorbeeld als we denken aan het vocabulaire van onze minister-president. Hoogerwerf is somber gestemd over de kwaliteit van de huidige Nederlandse politiek. Zijn oproep voor een 'niet-elitaire democratie' begrijp ik in dit verband niet helemaal; volgens mij kunnen we nu juist wel wat elitisme gebruiken.

Maatschappelijke problemen

Beschrijvingen en verklaringen
Willem Wolters en Nan Dirk de Graaf
Amsterdam : Boom Onderwijs,
2005. – 416 p. – ISBN 90 5352 995 0, €32,50

C. Wright Mills schreef eind jaren vijftig dat een goede sociale wetenschapper de verbeeldingskracht bezit om van perspectief te wisselen tussen individu en maatschappij, tussen 'personal troubles' en 'public issues'. In hun analyse van maatschappelijke problemen gebruiken Willem

Gesignaleerd

Martijn Wit,
Faculteit Bestuur,
Bedrijf en Techno-
logie, Universiteit
Twente

schappelijke problemen gebruiken Willem Wolters en Nan Dirk de Graaf de meer modelmatige versie van deze visie zoals uiteengezet door Coleman en Boudon. Met dit 'macro-micro-macromodel', ook wel bekend als 'Coleman's boat', worden macroverschijnselen verklaard door te kijken naar handelingen van individuen in microsituaties, die op hun beurt weer in de bredere context worden geplaatst. De truc zit 'm dan in de vraag hoe vele microsituaties leiden tot macroverschijnselen, en hiervoor maken de auteurs vooral gebruik van de speltheorie. De tien behandelde maatschappelijke problemen hebben met elkaar gemeen dat ze niet direct voortkomen uit kwaadwillende intenties, maar een gevolg zijn van een optelsom van individuele handelingen. Het gaat hierbij onder meer om milieu-problemen, demografische problemen, criminaliteit, corruptie, migratie en sociale ongelijkheid. In de analyse van al deze problemen passen de auteurs hun 'macro-micro-macromodel' toe met behulp van een indrukwekkende hoeveelheid empirische studies en statistische gegevens. Elk van de maatschappelijke problemen wordt uitvoerig behandeld – naar mijn mening vaak té uitvoerig, want er staan veel paragrafen in die voor het algemene betoog ook weggelaten hadden kunnen worden. Het boek wordt gepresenteerd als 'bedoeld voor een breed publiek van geïnteresseerden', maar heeft het karakter van een studieboek, en wordt door de auteurs (beide hoogleraar aan de Radboud Universiteit Nijmegen) ook voor dat doel gebruikt.

Onzichtbare ouders

De buurt van Mohammed B.
Margalith Kleijwegt
Zutphen : Plataan, 2005. – 208 p.
– ISBN 90 5807 2312, €14,95

Wie in een 'allochtone buurt' woont, weet dat het 'multiculturele drama' voor een groot deel een pedagogisch drama is. Probeer in je naïviteit de Marokkaanse ouders van een stenengooiend rotjochie te bereiken en je stuit op een ondoordringbare muur. In het beste geval wordt de dochter als aanspreek-

punt naar voren geschoven, maar zij is het niet die broerlief moet opvoeden. Door deze geslotenheid is het haast onmogelijk om te weten te komen hoe het er thuis bij deze jongens aan toe gaat. In haar boek *Onzichtbare Ouders* licht journaliste Margalith Kleijwegt een tipje van de sluier op. Ze volgde een jaar lang de leerlingen van een 'zwarte' vmbo-klas, en kreeg het voor elkaar om ook de meeste ouders van de leerlingen thuis te spreken – dikwijls na noodzakelijke bemiddeling van school, stadsdeel of moskeevereniging. Zoals de titel al laat zien is de rol van de ouders een rode draad in dit boek. Het levert interessante informatie op, maar veel is een bevestiging van wat je al vreesde: ouders hebben geen idee wat hun kind buitenshuis uitspookt; kinderen gedragen zich buitenshuis totaal anders dan binnenshuis; ouders zijn onbereikbaar voor leraren; en vooral Marokkanen sluiten zich zoveel mogelijk af van de 'Nederlandse samenleving' en spreken nauwelijks Nederlands. Om ongetwijfeld marketingtechnische redenen is als ondertitel *De buurt van Mohammed B.* toegevoegd, maar de moord op Theo van Gogh en islamitische radicalisering komen slechts terzijde aan de orde. Duidelijk is dat de laatste jaren onder jongeren een grotere identificatie met de islam plaatsvindt. Dit is niet erg verwonderlijk. Tieners zoeken naar een 'eigen identiteit', bij voorkeur een simplistische ideologie met dresscode en een sterk wij-zij-denken, en in die zin verschillen deze tieners niet erg van hippies, punks, skinheads en dergelijke. Het meest relevante verschil is, denk ik, dat deze identificatie niet gebruikt wordt om zich af te zetten tegen de ouders – zoals bij andere jeugdculturen wel het geval is. Misschien is dit wel een symptoom van hetzelfde probleem. Als 'opvoeder' zijn veel van deze ouders ook voor hun kinderen onzichtbaar, en dan heeft het geen zin om je daar tegen af te zetten. Blijft over: je afzetten tegen 'de samenleving'.

Prijzen

Dr. Hendrik Muller Prijs voor Steenkamp en Wedel

Aan hoogleraar marketing Jan-Benedict Steenkamp (UvT) en Michel Wedel (RUG/University of Michigan) is gezamenlijk de Dr. Hendrik Muller Prijs voor de Gedrags- en Maatschappijwetenschappen 2005 toegekend. De prijs ad euro 25.000 wordt om de twee jaar toegekend. De uitreiking vindt plaats op 12 december 2005 in Amsterdam. De prijs is in 1990 ingesteld door Stichting Dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds te Den Haag en is ondergebracht bij de KNAW. De prijs wordt verleend aan hen die een prestatie van uitzonderlijk belang of uitzonderlijke waarde hebben geleverd op het gebied van de gedrags- en maatschappijwetenschappen. Om voor bekroning in aanmerking te komen, moeten kandidaten nog actief zijn in de wetenschap.

George L. Mosse Prijs voor Siep Stuurman

Prof. dr. S. Stuurman, hoogleraar Europese geschiedenis aan de Faculteit der Historische en Kunstwetenschappen, heeft de George L. Mosse Prijs toegekend gekregen voor zijn boek *François Poulain de la Barre and the Invention of Modern Equality*. De George L. Mosse Prijs van de American Historical Association wordt jaarlijks uitgereikt voor belangwekkend werk op het gebied van de intellectuele en culturele geschiedenis van Europa sinds de Renaissance. Stuurman kreeg de prijs in januari tijdens de Annual Convention van de AHA in Seattle.

G.A. van Poelje Jaarprijs 2003 voor Esther Versluis

Begin maart ontving dr. Esther Versluis, universitair docent bij European Studies van de Universiteit Maastricht, uit handen van prof. Hans Bressers de G.A. van Poelje Jaarprijs 2003 voor haar proefschrift *Enforcement Matters, Enforcement and Compliance of European Directives in Four Member States*. De prijs wordt jaarlijks uitgereikt door de Vereniging voor Bestuurskunde (VB). Het onderzoek van Versluis, die promoveerde aan de faculteit sociale wetenschappen van de Universiteit Utrecht, vult volgens het juryrapport "een lancune in de Nederlandse bestuurskunde". Het geeft namelijk een empirische analyse van de ontwikkeling en feitelijke werking van het Europese bestuur in wording, vanuit een bestuurskundige optiek. Bovendien doet de pro-

movenda dit op basis van een crossnationale analyse van de implementatie en handhaving van Europese richtlijnen in de verschillende lidstaten. Vooral vanuit een praktijkperspectief biedt de vergelijkende studie van de relatie tussen handhavingstijlen en nalevingpraktijken in Duitsland, Nederland, Verenigd Koninkrijk en Spanje zeer relevante inzichten. De Jaarprijscommissie verwacht dat het boek zal gaan dienen als standaard en referentiepunt voor toekomstige studies op dit terrein. Versluis ontving een geldbedrag van 1500 euro.

Van Dantzig-prijs voor statisticus en besliskundige

Sem Borst en Mark van der Laan hebben de vijfjaarlijkse Van Dantzig prijs ontvangen voor hun baanbrekende werk in de statistiek en het operationeel onderzoek. De prijs is uitgereikt tijdens de Statistische Dag 2005, het jaarlijkse congres van de Vereniging voor Statistiek en Operationele Research (VVS-OR).

Sem Borst (1966) is actief op het gebied van wachtrijen en netwerkmodellen en hun toepassingen in de analyse van computer- en communicatiesystemen. Hij is verbonden aan het Centrum voor Wiskunde en Informatica (CWI), een aan NWO gelieerd instituut in Amsterdam en de Technische Universiteit Eindhoven. Borst geldt als een van 's werelds beste jonge onderzoekers op het snijvlak van wiskunde en communicatiesystemen. Hij leverde grote bijdragen aan het onderzoek naar de prestatie van packet scheduling, wireless networks, callcenters en andere middelen voor efficiënte datacommunicatie.

Mark van der Laan (1967) is biostatisticus. Sinds zijn promotie aan de Universiteit Utrecht is hij verbonden aan de University of California in Berkeley (US). Van der Laan heeft baanbrekende bijdragen geleverd aan het ontwikkelen van statistische methoden voor de analyse van het (causale) effect van medische behandelingen. Momenteel is hij ook actief op het gebied van genomics, waaronder microarray analyse. Zijn vermogen geavanceerde wiskunde nuttig te maken voor het oplossen van vraagstellingen uit de medische wereld is zijn grootste kracht.

Volksgezondheidsprijs voor Julia van Weert

NIVEL-onderzoeker dr. Julia van Weert heeft voor haar onderzoek naar de invloed van 'snoezelen' op de kwaliteit van leven van dementerende verpleeghuisbewoners de Volksgezondheidsprijs 2004 ontvangen. De prijs is toegekend door de Vereniging voor Volksgezondheid en Wetenschap. De jury was onder de indruk van de inhoudelijke rijkdom en methodologische originaliteit en zorgvuldigheid van het onderzoek naar de effecten van 'snoezelen'. Bij snoezelen maken verzorgenden contact met een bewoner door diens zintuigen te prikkelen op een manier die hij of zij aangenaam vindt. Uit het onderzoek van Van Weert blijkt onder andere dat verzorgenden die met demente verpleeghuisbewoners snoezelen betere zorg leveren, dat bewoners en snoezelende verzorgenden meer en ook positiever met elkaar communiceren en meer met elkaar lachen. Snoezelende verzorgenden corrigeren bewoners minder, en gaan mee in hun beleavingswereld, ook al komt die niet overeen met de werkelijkheid. Bewoners hebben minder last van negatief gedrag, zoals agressie of depressie, en verzorgenden zijn meer tevreden met hun werk en ervaren

minder stress. Kortom: door te snoezelen gaan zowel bewoners als verzorgenden aangenamer door het leven. Meer informatie over het promotieonderzoek van Julia van Weert is te vinden op <http://www.nivel.nl/oc2/page.asp?PageID=3528>

Benoemingen

EUR - Prof. mr. L.J.J. Rogier, hoogleraar Staats- en bestuursrecht in de Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Prof.dr. H.A.M. Klemann, hoogleraar Maatschappijgeschiedenis, in het bijzonder de sociale en economische aspecten in de Faculteit der Historische en Kunstwetenschappen. Prof. dr. W.H. van Boom, hoogleraar Privaatrecht in de Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Prof.dr. F.G.H. Hartmann, hoogleraar Management accounting and management control in de Faculteit der Bedrijfskunde/RSM.

RU - Prof. mr. M.P. Nieuwe Weme, hoogleraar Ondernemingsrecht bij de Faculteit der Rechtsgeleerdheid (Onderzoekcentrum Onderneming & Recht). Zijn leeropdracht is Onderneming, Economie en Recht. Dr. A.M. Korebrits, bijzonder hoogleraar Forensische psychiatrie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, vanwege de Stichting Koningsheide. De onderzoeksinteresses van Korebrits liggen op het gebied van gedragsstoornissen en de (latere) relatie met crimineel gedrag, impulsiviteit en normafwijkend agressief gedrag bij jeugdigen en adolescenten.

UM - Taru Spronken, hoogleraar Straff(proces)recht aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid. In haar onderzoek zal zij zich gaan richten op de Europeanisering van het strafrecht en de consequenties daarvan voor de rechtsbescherming van verdachten en de positie van de verdediging.

UU - Prof.dr. A.A. (Abdullahi Ahmed) An-Na'im, leerstoelhouder van de G.J. Wiarda Wisselleerstoel van de faculteit Rechtsgeleerdheid met als leeropdracht 'Human Rights and the Islam' (1 september 2005 - 1 september 2006). Dr. Noreena Hertz, hoogleraar 'Global Political Economy' op de Belle van Zuylen wisselleerstoel ten behoeve van de faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie (1 maart 2005 - 1 september 2005). Prof. dr. N. Pellegrin-Postel, leerstoelhouder van de Belle van Zuylen wisselleerstoel ten behoeve van de faculteit Letteren met als leeropdracht 'Vrouwengeschiedenis en geschiedenis van de representatie van vrouwen in woord en beeld' (1 oktober 2005 - 1 januari 2006). Mr.dr. M.L. Lennaerts, hoogleraar Ondernemingsrecht aan de faculteit Rechtsgeleerdheid, Economie en Bestuurs- en Organisatiewetenschap.

UvA - Liesbet van Zoonen, professor II aan het *Institutt for medier og kommunikasjon* van de Universiteit van Oslo. Zij zal in Oslo internationaal vergelijkend onderzoek op het gebied van media en communicatie ontwikkelen, promovendi en staf in hun publicatietrajecten begeleiden en incidenteel gastcolleges verzorgen in het reguliere onderwijs. Tevens zal uitwisseling tussen Noorse en Nederlandse staf en promovendi plaatsvinden. De aanstelling is voor een dag in de week gedurende een periode van vijf jaar. Van Zoonen blijft daarnaast gewoon werkzaam aan de UvA. Dr. P.H. van der Laan, bijzonder hoogleraar Sociaal pedagogische

hulpverlening, vanwege de Stichting K&O - Fonds Fie van der Hoop. Peter van der Laan richt zich in zijn onderzoek op justitiële jeugdzorg, jeugdstrafrecht en jeugdcriminaliteit. Dr. P.P.R.W. Pisters, hoogleraar Filmwetenschap aan de Faculteit der Geesteswetenschappen. Patricia Pisters doet onderzoek naar het verband tussen migratie en medialisering. Dr. T.J.S. Offerman, hoogleraar Behavioral game theory aan de Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie. Dr. P. Pattynama, bijzonder hoogleraar Koloniale en postkoloniale literatuur- en cultuurgeschiedenis aan de Faculteit der Geesteswetenschappen.

UvT - Dr. ir. E.H. Bulte per 1 maart 2005 benoemd tot hoogleraar Environmental and Natural Resource Economics aan de faculteit der Economische en Bedrijfswetenschappen.

KNAW - Drs. E.A.A.M. (Emil) Broesterhuizen is per 1 juni a.s. benoemd tot directeur algemene zaken/directievoorzitter bij de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW). Hij volgt drs. C.H. (Chris) Moen op, die per 1 mei 2005 zijn functie zal neerleggen. Broesterhuizen (58) is thans plaatsvervangend directeur Onderzoek en Wetenschapsbeleid (OWB) van het ministerie van OCW. Hij is opgeleid als chemicus. Vanaf eind jaren zeventig is hij werkzaam bij het ministerie van OCW, met een korte onderbreking voor een dienstverband bij het ministerie van LNV.

IIAV - Dr. Saskia Wieringa is vanaf 1 april 2005 de nieuwe directeur van het Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging (IIAV) in Amsterdam. Zij is cultureel antropoloog en als senior onderzoeker verbonden aan de Universiteit van Amsterdam. Ze is voorzitter van de International Association for the Study of Sexuality, Culture and Society en medeoprichter en bestuurslid van het Kartini Network for Asian Women's Studies. Vanaf het begin van de zeventiger jaren is ze actief betrokken bij de Nederlandse én de internationale vrouwenbeweging. Ze heeft jarenlang gedoceerd op het Haagse Institute of Social Studies en was daar recentelijk Associate Professor. Meer dan voorheen gaat het IIAV zich richten op wetenschap, onderwijs en onderzoek. Samen met doelgroepen uit de wetenschap en het voortgezet onderwijs wil het IIAV de collecties en diensten op het gebied van de positie van vrouwen verder ontwikkelen en verrijken. Daarnaast staat het werven van projectfinanciering en de ontwikkeling van producten en diensten voor de (internationale) vrouwenbeweging hoog op de agenda.

Te koop

Wegens verhuizing te koop tegen elk redelijk bod: Acta Politica jrg. 1 (1955/56) - heden (m.u.v. jrg. 2, nummer 3); Socialisme & democratie 1950-1974 (ingebonden); Socialistische Gids jrg. 1 (1916) - 5 (1920) + jrg. 18 (1933) - 19 (1934). Tel. 035 6248628

22 mei

Paradisolezingen 2005 'Ongekend - het raadsel van informatie'; Prof. dr. Gerard 't Hooft Hoogleraar Theoretische Natuurkunde aan de Universiteit Utrecht, Nobelprijswinnaar 1999 "Gewetenloze zwarte gaten", Paradiso, Amsterdam, aanvang: 11.00 uur. Contact: Roderick Hageman, 020-6235451; e-mail: r.hageman@verstigt.nl
Juan Luis Arsuaga: "De strijd van de Neanderthalers"; inleiding: John de Vos, conservator paleontologie van Naturalis, Naturalis, Leiden. Contact: drs. Sacha Margés, tel. 071 5687627, e-mail: marges@naturalis.nl

23 mei

Nederlands-Duits congres over het thema 'Bevordering Arbeidsparticipatie'; Workshops: 1. Werk en Inkomen; 2. Innovatief regionaal arbeidsmarktbeleid; 3. Casemanagement; 4. Grensoverschrijdend werken; 5. Werkgevers en jeugdwerkgelegenheid., Congrescentrum Meerwold, Groningen. Contact: Martine Reigwein, tel. 050 5953253, e-mail: m.s.reigwein@pl.hanze.nl; aanmelding (met 1e en 2e voorkeur workshop): congres.ap@org.hanze.nl

23-24 mei

Annual Bank Conference on Development Economics 2005: "Securing Development in an Unstable World", KIT, Amsterdam. Contact: Nina Maqami, e-mail: nmaqami@worldbank.org

24 mei

Doing Gender - Lezingen Serie; Lezing 6: Prof. Serena Sapegno (University of Rome, La Sapienza) - "Is there space for feminism in a very traditional institution?", Utrecht (16.00-18.00 uur). Contact: e-mail: nov@let.uu.nl of tel. 030-253 6001

26 mei

Haggai Erlich - Christianity, Islam and the redefinition of today's Ethiopia, Room 1.A12, ASC, Pieter de la Court Building, Wassenaarseweg 52, Leiden (15.00-17.00 uur). Contact: Marieke van Winden, tel. 071 5273358, e-mail: winden@ascleiden.nl

26-27 mei

Jubileum Congres "Storende preoccupaties, wat doe je ertegen?", Reehorst, Ede. Contact: website van Bohn Stafleu van Loghum onder www.bsl/dth

27 mei

Stille wijkplaatsen? Nederlandse universiteiten na 1876, Raadzaal Medische Faculteit, Zaal D 146, VU, Van der Boechorstlaan 7, Amsterdam. Contact: P.J. Knegtman, tel. 020 5253342, e-mail: p.j.knegtmans@uva.nl

Liesbeth Hooghe: Towards a Theory of Multi-level governance, lokaal D424 op de stadscampus van de Universiteit Antwerpen (15.00 uur). Contact: tel. +32 (0)3 2204111

Wetenschapsdynamica en sociologie, Zaal/kamer : BG V, kr. 203; Binnengasthuisterrein te Amsterdam. Contact: : Loet Leydesdorff; e-mail: L.A.Leydesdorff@uva.nl

Europa in talen, talen in Europa, Dekenstraat 6, ILT/CLT-gebouw (9.00 uur). Contact: Serge Verlinde, e-mail: Serge.Verlinde@ilt.kuleuven.ac.be, tel. 016 325673

30-31 mei

Congres "Traditie en moderniteit: Marokko en Nederland, 1605-2005", Vrije Universiteit, Boelelaan 1105, Amsterdam. Contact: phf.bos@let.vu.nl

31 mei

Doping en medisch verantwoord sporten - Sportrecht en praktijk, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Tiensestraat 41, 3000 Leuven, College De Valk, Auditorium Zeger Van Hee. Contact: Josephine Van Rijmenant, e-mail: Josephine.VanRijmenant@law.kuleuven.ac.be, tel. 016 325202

2 juni

5de Marktdag Sociologie, Campus Etterbeek van de Vrije Universiteit Brussel. Contact: http://www.sociologie.be/marktdag

Het zichtbare Europa - Jaarlijks congres van Nederlandse en Vlaamse planologen, stedenbouwkundigen en geografen rond het thema Europeanisering en planning. Aanvang: 10u30 tot 17u15 uur, Provincieplein 1, 3010 Leuven, Provinciehuis. Contact: Tom Coppens; e-mail: Tom.Coppens@asro.kuleuven.ac.be, tel.: 016 321331

Constant Hamès - Pratiques magiques à écriture dans le monde musulman (Afrique de l'ouest), Room 1.A12, ASC, Pieter de la Court Building, Wassenaarseweg 52, Leiden (15.00-17.00 uur). Contact: Marieke van Winden, tel. 071 5273358, e-mail: winden@ascleiden.nl

2-4 juni

Building Liberty. Canada and world peace, 1945-2005, Middelburg. Contact: ACSN Secretariat, tel. 0187 611415, e-mail: canlit@xs4all.nl

5-8 juni

70th Annual Meeting of the Psychometric Society and the 14th International Meeting of the Psychometric Society (IMPS2005), Tilburg. Contact: IMPS 2005, e-mail: info@imps2005.org, tel. 013 4662286

8 juni

Integriteitsmanagement in de overheid: naar een modernisering van de ambtelijke deontologie, Faculty Club - Groot Begijnhof - 3000 Leuven; 9.30 - 17.00 uur. Contact: Anneke Heylen; e-mail: io@soc.kuleuven.ac.be, tel: 016 323180, fax 016 323267

8-10 juni

9th ICC International Conference on Electronic Publishing, Arenberg Castle in Leuven-Heverlee. Contact: Jan Engelen, e-mail: Jan.Engelen@esat.kuleuven.ac.be, tel. 016 321123 of 016 321122

9 juni

Discussiebijeenkomst: 'Zorg op maat voor allochtonen', Tilburg. Contact: Tranzo, website: www.uvt.nl/tranzo, tel. 013 4662969

Symposium Ontwerpen met Welstand "De bandbreedte van welstandscriteria, Utrecht (13.00 tot 17.00 uur). Contact: Architectuur Lokaal, Janneke van der Poel, tel.: 020-5304000; e-mail: janneke.vanderpoel@arch-lokaal.nl

9-10 juni

Conferentie ICT, the Knowledge Society and Changes in Work, SCP, Den Haag. Contact: Drs. Otto Nuys; e-mail: nuys@siswo.uva.nl, tel. 020 5270621

10 juni

Groot Congres over Geluk. Gertrudiskapel, Willemsplantsoen 1c, 3511 LA Utrecht. Contact: Bureau Ottonecongres, tel. 0345 630324, e-mail: Bureau@ottonecongres.nl

12 juni

Paradisolezingen 2005 'Ongekend - het raadsel van informatie' - Prof. dr. Maarten M.S. van Lohuizen, Hoofd divisie Moleculaire Genetica van het Nederlands Kanker Instituut/hoogleraar Fysiologische Chemie aan de Universiteit Utrecht "Zonder celgeheugen verloren", Paradiso, Amsterdam, aanvang: 11.00 uur. Contact: Roderick Hageman, 020-6235451; e-mail: r.hageman@verstigt.nl

15 juni

Cinema: Adanggaman, Room 1.A12, Pieter de la Court Building, Wassenaarseweg 52, Leiden (16.00-17.30 uur). Contact: Marieke van Winden, tel. 071 5273358, e-mail: winden@ascleiden.nl

15-17 juni

Netherlands American Studies Association (NASA) Conference "WHO'S THE BOSS? Leadership and Democratic Culture in America", Roosevelt Study Center, PO Box 6001, 4330 LA Middelburg. Contact: Dr. Hans Krabbendam, tel. 31-118-631590, email: jl.krabbendam@zeeland.nl

16 juni

AIAS jaarconferentie i.s.m. de Burcht "Schuivende verantwoordelijk-

heid: vakbond, werkgever en ... individu?", de Burcht, Amsterdam. Contact: <http://www.uva-aias.net>

Doing Gender – Lezingen Serie; Lezing 7: Ursula Biemann (video artist on gender and globalisation, Zurich) – "Videogeographies", Utrecht (16.00-18.00 uur). Contact: e-mail: nov@let.uu.nl of tel. 030-253 6001

Deborah Fahy Bryceson – Facing HIV/AIDS in rural Africa, Room 1.A12, ASC, Pieter de la Court Building, Wassenaarseweg 52, Leiden (15.00-17.00 uur). Contact: Marieke van Winden, tel. 071 5273358, e-mail: winden@ascleiden.nl

16-17 juni

International Conference "Beyond the Canon – History for the Twenty-First Century", Rotterdam. Contact: e-mail: beyondthecanon@fhk.eur.nl

17 juni

De vitaliteit van de gezondheids- en welzijnssector in Vlaanderen: beschikbaarheid – economische betekenis – betaalbaarheid – toegankelijkheid – kwaliteit – dynamiekonderwerpprogrammainformatie, HIVA, Parkstraat 47, 3000 Leuven (14.00-17.30 uur). Contact: Inge Vanderwaeren, tel. +32 (0)16 32 31 35, e-mail: inge.vanderwaeren@hiva.kuleuven.ac.be

22- 24 juni

Wetenschappelijk congres 'slavery from within: the Zeeland slavery past in a national and international context', Middelburg, Zeeland. Contact: website: <http://www.zeeuwsslavernijverleden.nl/>

5-8 juli

IMPS 2005, the 14th International Meeting and the 70th Annual Meeting of the Psychometric Society, Tilburg. Contact: IMPS 2005, e-mail: info@imps2005.org; tel. 013 4662286

7- 9 juli

People and the Sea III: New Directions in Coastal and Maritime Studies, Amsterdam

Contact: Iris Monnereau, e-mail: imonnereau@marecentre.nl

23-27 augustus

45e Congres van de European Regional Science Association (ERSA): Land Use and Water Management in a Sustainable Network Society", VU, Amsterdam. Contact: e-mail: ersa2005@feweb.vu.nl

24 - 27 augustus

The 20th Annual Congress of the European Economic Association (EEA), Amsterdam. Contact: e-mail: eea2005@caos.nl

21-23 september

Local elites and the modernisation of local government, 1850-1940,

RUG, Groningen. Contact: tel. 050 363 5918, e-mail: ogwg@let.rug.nl

28- 29 september

De GIS Conferentie 2005, de Doelen, Rotterdam. Contact: <http://www.gisconferentie.nl/2004/default.asp?page=nieuws>

6 oktober

Nederlandse Demografiedag 2005, Academieggebouw Universiteit Utrecht (9.30-17.30 uur). Contact: tel. 070 35 65275 / 050 3633882, e-mail: demografiedag@nidi.nl

Discussiebijeenkomst: 'Leiderschap in de zorg', Tilburg. Contact: Tranzo, website: www.uvt.nl/tranzo, tel. 013 4662969

2 november

WSA gebruikersdag NKPS: Familiebanden in Nederland, NWO zaal 300, 's-Gravenhage (13.30 uur). Contact: Karel Pagrach (WSA), e-mail: wsa@nwo.nl, tel. 070 3440927; Sylvia Commandeur (NIDI), e-mail: commandeur@nidi.nl, tel. 070 3565264

4 november

ICS symposium 2005: De maakbaarheid van de levensloop. Dit symposium heeft drie subthema's: De familie, Werk en inkomen, Gezondheid, Den Haag of Utrecht (9.15 - 17.30 uur). Contact: tel. 030 - 2531967 (secretariaat ICS Utrecht)

9-11 november

International Conference Sport & Urban Development, Rotterdam. Contact: tel. 010 414 9779, e-mail: info@sportconference.nl

24 november

Discussiebijeenkomst: 'Verstandelijk Gehandicaptenzorg', Tilburg. Contact: Tranzo, website: www.uvt.nl/tranzo, tel. 013 4662969

24- 26 november

First European Communication Conference (deadline Call for Papers 1 mei), KIT, Amsterdam. Contact: e-mail: info@ecc.2005.nl, website: <http://www.ecc2005.nl>

1-2 december

Conference Africa's poor: Policy aims and impact, Leiden. Contact: Marieke van Winden, tel. 071 5273358, e-mail: winden@ascleiden.nl

22- 25 maart

The Sixth ESSHC (The Sexuality Network of the European Social Science History) Conference, RAI Amsterdam. Contact: Geertje Mak, e-mail: Geertje.mak@hetnet.nl of Dan Healey, e-mail: D.healey@swansea.ac.uk

Bijeenkomsten in binnen- en buitenland zijn te vinden in de agenda op de Facta-website: <http://www.maatschappijwetenschappen.nl>

Nieuws van de Verenigingen

Sectie Praktijkpolitologie NKWP

Secretariaat: Marloes Krom, e-mail: marloeskrom@hotmail.com

NSV

Secretariaat: Nederlandse Sociologische Vereniging, Thomas van Aquinostraat 4, Postbus 9104, 6500 HE Nijmegen, e-mail: secretariaat@nsv-sociologie.nl

Marktdag Sociologie 2005

Brussel, 2 juni 2005

Op 2 juni 2005 organiseren de Nederlandse Sociologische Vereniging (NSV) en de Vlaamse Vereniging voor Sociologie (VVS) voor de

vijfde keer de Marktdag Sociologie. Op één dag komt op de campus Etterbeek van de Vrije Universiteit Brussel een grote diversiteit aan onderzoeksgebieden binnen de sociologie aan bod. Het programma bestaat uit paperpresentaties in 34 afzonderlijke thematische sessies. Het doel is daarbij zoveel mogelijk deelnemers de gelegenheid te geven hun werk te presenteren aan een brede groep van vakgenoten. Door de compacte opzet van het dagprogramma (vier sessieblokken met parallelle sessies, van 9.30-17.00 uur) zullen ongeveer 120 presentaties worden gegeven. Na de papersessies volgt een plenaire sessie met een lezing van Prof. Jaap Dronkers (European University Institute) over 'Immigratiepatronen, sociale zekerheidsregimes en verschillen in arbeidsmarktsucces van migranten'. De dag wordt afgesloten met een receptie.

Informatie: <http://www.vub.ac.be/marktdag/>